

E. Jacquier, Les actes des Apôtres, Paris (Cabalda) 1926.

Ὁ κ. E. Jacquier, μὴν γνωστὸς ἐν τῆς «*Ἱστορίας τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης*» καὶ ἕξ ἄλλων ἔργων του εἰσαγωγικῶν εἰς Κ. Δ. παρουσιάζει ἐν τῷ ἀνωτέρῳ συγγράμματι τὸ πρῶτον ἐρμηνευτικόν του ἔργον. Μετὰ μακροτάτην εἰσαγωγὴν περιλαμβάνουσαν σελίδας 308 ἐπακολουθεῖ τὸ κείμενον τῶν Πράξεων ἐν πρωτοτύπῳ κειμένῳ καὶ ἐν Γαλλικῇ μεταφράσει μετὰ ἐρμηνευτικῶν σχολίων εἰς σελίδας 762. Μετὰ τὴν ἐρμηνεσίαν ἐκτίθενται ἐν παραρτήμασι διάφορα ζητήματα σχετικὰ πρὸς αὐτήν. Οὕτω δὲ ἀπηρτίσθη ἔργον, οὐτινος ἢ σπουδαιότης δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὸν ὄγκον

Ὁ σ. ἔχει ὑπ' ὄψει ἅπασαν τὴν ἀπέραντον φιλολογοίαν καὶ βιβλιογραφίαν καὶ εἶναι ἐνήμερος πάντων τῶν σχετικῶν πρὸς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων προβλημάτων. Ἐξετάζει λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὴν κριτικὴν τοῦ ἱεροῦ τούτου βιβλίου, τὰ κατὰ τὸν συγγραφέα, τὸν σκοπὸν καὶ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τοῦ βιβλίου. Ἐρευνᾷ τὸ κείμενον καὶ τὰς πηγὰς αὐτοῦ, τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὕφος, τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῷ Κανόνι τῆς Κ. Δ., τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀξίαν καὶ ἄλλα συναφῆ ζητήματα. Ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ διασαφηνίζει καὶ ἀκριβοὶ τὰ νοήματα τοῦ κειμένου καὶ προσάγει πᾶσαν πληροφορίαν εἰς ἐξήγησιν τῶν ἐκτιθεμένων γεγονότων, ἀποδεικνύων, ὅπου παρίσταται ἀνάγκη, τὴν γνησιότητα καὶ τὴν αὐθεντίαν αὐτῶν, ἐνήμερος ὢν πάσης σχετικῆς πρὸς τε τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Ἐν δὲ τοῖς παραρτήμασι, πρὸς ἐξήγησιν λεπτομερειῶν τινῶν, ἐκτίθησιν εἰδικῶς τὰ κατὰ τὰς Ἰουδαϊκὰς αἰρέσεις τῆς Ἀποστολικῆς ἐποχῆς (Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι) τὰ κατὰ τοὺς Γραμματεῖς, τὸ Συνέδριον, τὴν Συναγωγὴν, τοὺς Σαμαρείτας, τὴν Ἰουδαϊκὴν διασποράν, ἐνδιατρίβει περὶ τὴν «*γλωσσολολίαν*» περὶ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀπ. Παύλου καὶ περὶ τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου ἀπόφασιν ἧς καὶ ἀποδεικνύει τὴν γνησιότητα. Οὕτω δὲ κατεπλούτισε τὸ ἔργον του ὁ σ. διὰ πάντων τῶν πρὸς κατανόησιν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων ἐπιστημονικῶν ἐφοδίων.

Βεβαίως ἡδύνατό τις νὰ ἔχη ἀντιρροήσεις ὡς πρὸς τινὰς ἐρμηνεσίας καὶ γνώμας τοῦ σ. ὅστις ἐφιλοτιμήθη νὰ συγκεντρώσῃ ἐν τῷ ὄγκῳ τοῦ ἔργου του πᾶν ὅ,τι ὑπὸ πολλῶν εἰδικῶς ἠρευνήθη. Ἄλλ' ἡ γενικὴ ἀξία καὶ σπουδαιότης αὐτοῦ εἶναι ἀναμφισβήτητος. Ὁ ἀναγνώστης ἔχει ἐνώπιόν του σαφῶς καὶ εὐρέως ἐκτιθέμενα πάντα τὰ σχετικὰ πρὸς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ζητήματα, εὐκρινῶς ἐρμηνευόμενον καὶ διασαφηνιζόμενον τὸ κείμενον αὐτῶν. Αἱ κατὰ καιροὺς διατυπωθεῖσαι ἀμφισβητήσεις αἴρονται ἐπιτυχέστατα, δι' ἐπιχειρημάτων ἀκατανικήτων, ἀναδεικνύεται δὲ τὸ ἱερὸν βιβλίον τῶν Πράξεων ἐν ἀπάσῃ τῇ ἀξίᾳ αὐτοῦ, τῇ ἀναμφισβητήτῳ γνησιότητι, καὶ αὐθεντίᾳ. Ἡ ὑπερθαύμαστος ἀποστολικὴ δρᾶσις τῶν Ἀποστόλων καὶ ἰδίως τοῦ Παύλου καὶ αἱ πρῶται ἡμέραι τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας λαμπρῶς ἀναπαρίστανται.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ κύριον πρόσωπον ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν Πράξεων εἶναι ὁ Παῦλος, παραθέτομεν τὰς ὑπὸ τοῦ σ. ε'. καθορισθείσας χρονολογίας ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλων ἐπιστημόνων, τοῦ Hoennicke (α) Prat (β) Brassac (γ) καὶ Cogual (δ).

	α'.	β'.	γ'.	δ'.	ε'.
Ἐπιστροφή τοῦ Παύλου	33-35	34 ἢ 36	36	29-30	34-36
Πρώτη μετάβασις εἰς Ἱερουσόλυμα	36-38	38-39	38-39	32	37-38
Πρώτη ἀποστολ. περιοδεία		45	45-48	44	44-45
Μετάβασις εἰς Ἱερουσόλ. Σύνοδος Ἀποστ.	49;	49 ἢ 50	49	43-44	49
Δευτέρα ἀποστ. περιοδεία		50	49-52	49-50	49-50
Ὁ Παῦλος ἐν Κορίνθῳ	52	50-51	51-52	50-51	51-52
Τρίτη ἀποστ. περιοδεία		53	53	52	52
Ὁ Παῦλος ἐν Ἐφέσῳ		53-56	54-57	53-56	53-56
Ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Ἑλλάδι		57	58	56-57	56-57
Ἀναχώρ. εἰς Κόρινθον Ἄφιξ. εἰς Ἱεροσ.			58	57	57
Σύλληψις τοῦ Παύλου	59	57 ἢ 58	58	57	57
Ἀντικατάστασις τοῦ Φήλικος		59 ἢ 60	60	59	59
Ἀναχώρησις εἰς Ρώμην				60	59
Ἄφιξις εἰς Ρώμην	61		61	60	60
Τέλος τῶν δεσμῶν		62 ἢ 63	63	62	62

† Ο ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἄρχιμ. Χρυσοστόμου Δημητρίου Δρος Θ. καὶ Φ., *Οἱ Ἐξωκατάκοιλοι ἄρχοντες τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας*. Ἐν Ἀθήναις 1927.

«Οὐδὲν οἰκοθεν εἴπωμεν ἐπιμόθιον ἄλλ' ἐκεῖνα διπλῆς πάσης ἐκτὸς σχεδιάσομεν, ὅσα πείρα μακρὰ καὶ χρόνος πολὺς καὶ θεῖων γραφῶν ἀνάγνωσις ἡμᾶς ἀνεδίδαξεν».

(Βαλσαμῶν)

Τὸν ἄνω τίτλον φέρει βιβλίον ἐσχάτως ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Μ. Δημητρίου Δρος Θ. καὶ Φ. Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Συγγραφέως ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1924, ἡ Περὶ τοῦ Μ. Καρτοφύλακος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Μελέτη. Τὸ θέμα ἀμφοτέρων τῶν πραγματειῶν ἐνδιαφέρει πάντα ἀσχολούμενον περὶ τὰς Βυζαντινὰς μελέτας· εἶναι δὲ ἐκ τῶν δυσχερεστάτων· διότι «Τῶν Ὀφικίων τὴν μνήμην ὁ χρόνος συνέχυσεν, καὶ τὰ μὲν τελείως ἐκάλυψε καὶ λήθης ποταμοῖς ἐπαφῆκε συμφύρεσθαι, τὰ δ' ἀτέκμαρτα συγκέχυνται περὶ τὸν βίον πλανᾶσθαι» καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται «πείρα μακρὰ καὶ χρόνος πολὺς καὶ θεῖων γραφῶν ἐπισταμένη ἀνάγνωσις» διὰ πάντα ἐπιχειροῦντα νὰ πραγματευθῇ περὶ αὐτῶν. Ὁ Πανοσιολογώτατος Συγγραφεὺς γράφων τὰς δύο μελέτας του εἶχεν ἄραγέ ὑπ' ὄψιν τὰς συστάσεις ταύτας τοῦ Βαλσαμῶνος; Τοῦτο θὰ ἐξετάσωμεν ἥδη. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅμως παρατηροῦμεν ὅτι τὸ «ἐν Κωνσταντινουπόλει» τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βιβλίου παρέλκει· ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου θὰ ἦτο πλήρης καὶ ἄνευ τοῦ τοπικοῦ τούτου προσδιορισμοῦ, διότι παντὶ καὶ τῷ ἄκρῳ δακτύλῳ ἀψαμένῳ τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν εἶνε γνωστὸν ὅτι· Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία εἶναι αὐτὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρ-

χειὸν ὡς δὲ ὁ Μ. Πρωτοσύγγελος τῆς Μ. Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Μ. Πρωτοσύγγελος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ ὁ Μ. Χαρτοφύλαξ τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εἶνε ὁ Μ. Χαρτοφύλαξ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, αὐτῶ καὶ οἱ Ἐξωκατάκελλοι τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εἶνε οἱ Ἐξωκατάκελλοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, Οἰκουμενικὸς δὲ Πατριάρχης εἶνε μόνον ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Πρόλογος τοῦ Βιβλίου μετὰ πολλῆς μεγαλορρημοσύνης εἶνε γεγραμμένος ὁ Συγγραφεὺς μετὰ ἐγκουχίσεως διακηρύττει ὅτι προσέβη εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς μελέτης του <βέβαιος ὢν, ὅτι διὰ ταύτης θέλει συμπληρωθῆ τὸ διὰ τῆς ἁλλείψεως τοιαύτης *πρωτοτύπου* πραγματείας παρατηρούμενον ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων κενόν>. Καὶ ἀνομολογεῖ μὲν ὅτι τὰ ἐν τῇ μελέτῃ του περὶ τῶν Ἐξωκατάκελλων θιγόμενα ζητήματα καὶ μάλιστα τὸ τῆς ἐννοίας τοῦ ὀνόματος αὐτῶν εἶνε δυσχερέστατον, διότι λέγει ἄγνωστον εἶνε τὸ ἔδαφος εἰς ὃ εἰσέρχεται πρὸς ἀνίχνευσιν, ἀλλὰ πέποιθεν ὅτι διὰ τῆς λεπτομεροῦς τοῦ ζητήματος τούτου ἐρεύνης, τελεία ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ ἢ τοῦ ἐδάφους ἀναγνώρισις, ἐπιτευχθέντος οὕτω τοῦ διὰ τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ ἐπιδικωμένου σκοποῦ.

Μετὰ τὸν Πρόλογον ἀκολουθεῖ ὁλόκληρος Κατάλογος Συγγραμμάτων 35 ἐν ὄλφ, τῶν πλείστων φερόντων ἐπιγραφὴν Λατινικὴν, πλὴν ἐννέα Βυζαντινῶν Συγγραφέων, τοὺς ὁποίους εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν ἐμελέτησεν, οὐδ' ἀπλῶς διεξῆλθεν ἐνῶ ἔπρεπε διὰ τὴν συγγραφὴν τοιαύτης μελέτης οἱ Βυζαντινοὶ Συγγραφεῖς νὰ εἶνε ἡ πρώτη πηγὴ του. Ἄλλ' οὕτε καὶ τὰ Πρακτικὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τὴν ἄλλην ἐπίσης πολύτιμον πηγὴν, φαίνεται ὅτι ὁ Σ. ἐξηρσύνησε ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο διὰ τὸ Βιβλίον του μεγάλην ἄλλειριν. Ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ ὅτι τὰ ἐν τῇ Μελέτῃ του θιγόμενα ζητήματα εἶνε δυσχερέστατα, ἔπρεπε ὡς πρῶτους χειραγωγοὺς ἐν τῇ λύσει αὐτῶν νὰ ἔχη τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς καὶ τὰ Πρακτικὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων· νὰ μελετήσῃ ταῦτα καὶ ἐκείνους ἀπαξ καὶ πολλάκις· νὰ σταματήσῃ ἀνὰ πᾶσαν σελίδα· νὰ κρατήσῃ σημειώσεις· νὰ ἐξετάσῃ τοὺς χρόνους, τὰς περιστάσεις, τὰ πρόσωπα, νὰ μὴ σπεύσῃ, ἀλλὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τὰ αὐτὰ γεγονότα, νὰ κρίνῃ καὶ συγκρίνῃ αὐτὰ πρὸς ἀρχαιότερας καὶ μεταγενεστέρας ἐποχὰς καὶ πρὸς αὐτὰς ἔτι τὰς σημερινὰς· νὰ εὕρῃ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἐνὸς ἐκάστου ἀξιώματος καὶ νὰ παρακολουθήσῃ αὐτὸ ἐν ὄλῃ τῇ ἐξελίξει του, τῇ ἀκμῇ καὶ τῇ παρακμῇ καὶ τῇ ἀναγεννήσει πάλιν ὑπὸ διάφορον ἴσως μορφήν, καὶ οὕτω μόνον νὰ τολμήσῃ νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα· ἄλλως κινδυνεύει νὰ ἀποτύχῃ καὶ ἀντὶ νὰ συμπληρώσῃ τὸ κενὸν καθιστῶ αὐτὸ εὐρύτερον. Ἄλλ' εἰσέλθωμεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου. Φρονοῦμεν ὅτι ἡδύνατο αὕτη νὰ εἶνε σαφεστέρα, διότι ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡμεῖς δὲν ἡδυνήθημεν νὰ ἐννοήσωμεν τί θέλει νὰ εἴπῃ ὁ Συγγραφεὺς γράφων ὅτι: <ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπος... ὡς Μητροπολίτης οὐχὶ μᾶς ἐπαρχίας, καθὼς οἱ ἀπλοὶ Μητροπολίται, ἀλλὰ τῆς ὅλης διοικήσεως,

τῆς ἐχούσης πολλὰς ἐπαρχίας περιεβλήθη . . τὴν ἀνωτάτην δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασι τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἐπονομασθεὶς ὕστερον τιμῆς ἕνεκεν Πατριαρχῆς».

Ἄτυχῶς ὁ Συγγραφεὺς ἐν αὐτῇ τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ βιβλίου του ἐλέγχεται ἀγνοῶν τὰς κυριώτερας πηγὰς τοῦ θέματος αὐτοῦ. «Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, λέγει, τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανοῦ (527—565) καὶ Ἡρακλείου ἤρξατο θεωρουμένη ἀπαραίτητος ἡ δημιουργία διαφόρων διακονιῶν καὶ Ὑπουργημάτων ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν καὶ εὐδωσιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς ἐκκλησίας», ἀγνοῶν ὅτι πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν δύν, τούτων Αὐτοκρατόρων ὑπῆρχον ἤδη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ κυριώτερα τῶν ὑπουργημάτων τούτων, αἰῶνα ὅλον πρότερον καὶ περισσότερον αἰῶνος διότι ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ (408—450) ἀπαντῶμεν τὸν Φλαβιανὸν *Σκενοφύλακα* τοῦ Πατριαρχοῦ Πρόκλου (437—446)· τὸν Ἀκάμιον *Ὀρφανοτρόφον* ἐπὶ τοῦ Πατριαρχοῦ Γενναδίου (458—471)· τὸν Εὐφήμιον *Πτωχοτρόφον* ἐπὶ τοῦ Πατριαρχοῦ Φραυῖτα (489—490)· τὸν Μακεδόνιον *Σκενοφύλακα* τοῦ Πατριαρχοῦ Εὐφημίου· τὸν Τιμόθεον *Σκενοφύλακα* τοῦ Πατριαρχοῦ Μακεδονίου (496—511), πάντας τούτους ἀνυψωθέντας ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου. Ἀναντιρρήτως ἡ τοιαύτη ἀγνοία ἀποτελεῖ μεγάλην ἔλλειψιν διὰ τὸ βιβλίον του· δὲν εἶνε δὲ ποσῶς ἀληθὲς τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ: ὅτι ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἡρακλείου ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος ἡ δημιουργία τῶν τοιούτων ὑπουργημάτων, διότι τὰ ὑπουργήματα ταῦτα πρὸ πολλοῦ ὑφίσταντο, ὑπῆρχε δι' ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Βλαχερνῶν τοιαύτη πληθώρα ὁφρικιούχων κληρικῶν, ὥστε ἀμφοτέροι οἱ Αὐτοκράτορες οὗτοι ἐθεώρησαν σκόπιμον διὰ τῶν γνωστῶν Νεαρῶν αὐτῶν νὰ περιορίσωσι τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν τῇ αἰτήσει καὶ συγκαταθέσει τῶν Πατριαρχῶν.

Ὁ Συγγραφεὺς λέγει ἐπίσης ὅτι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν τοῦ Πατριαρχείου καὶ τὴν εὐδωσιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἄλλους μὲν τῶν κληρικῶν ἀνετέθη ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ κεντρικῇ διοικήσει ἐκκλησιαστικῶν διακονιῶν· καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ Ἐξωκατάκοιλοι. *Εἰς ἄλλους δὲ ἡ διοικήσεις τῶν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἐξηρητημένων κέντρων τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας*· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐννοοῦμεν, ἀδυνατοῦμεν ὁμῶς νὰ ἐννοήσωμεν τί θέλει νὰ εἴπῃ ὁ Συγγραφεὺς, καὶ ποῖοι ἦσαν οἱ κληρικοὶ οὗτοι εἰς τοὺς ὁποίους ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἀνετίθετο ἡ διοικήσεις τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἐξηρητημένων κέντρων τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας. Οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἡ σαφήνεια εἶνε τὸ πρῶτον συστατικὸν ἐπιτυχίας παντὸς βιβλίου.

Καὶ ἤδη ἄς ἐξετάσωμεν τὸ Α'. Κεφάλαιον τοῦ ὑπὸ κρίσιν βιβλίου. Τοῦτο φέρει τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν:

«Πότε ἐδημιουργήθησαν καὶ καθορίσθησαν τὰ Ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα,» καὶ καταλαμβάνει τρεῖς ὁλοκλήρους σελίδας, τὰς ὁποίας

ἦν καὶ ἀναγνώσαμεν πολλὰς δὲν ἠδυνήθημεν ἐν τούτοις νὰ εὗρωμεν κατὰ πόσον ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν ἀπαντῶμεν μόνον ἀποσπάσματα ἐκτεταμένα Νεαρῶν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ περὶ πακτώσε·ν καὶ ὑποθηκείσεων ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ περὶ δικῶν μεταξύ κληρικῶν, πραγμάτων ὅλως ἀσχέτων πρὸς τὸ θέμα. Ἄλλ' οὐδὲ ἐκ τῶν δύο ἄλλων ἀποσπασμάτων τῶν Νεαρῶν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου ἠδυνήθημεν νὰ ἐξαγάγωμεν κανὲν συμπέρασμα, διότι καὶ αὐτὰ ἀναφέρουν περὶ ἐλαττώσεως τοῦ ὑπεραυξηθέντος ἀριθμοῦ τῶν ἀξιοματικῶν κληρικῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ περὶ τοῦ πότε ἐδημιουργήθησαν τὰ ἀξιώματα τῶν κληρικῶν τούτων καὶ πότε καθωρίσθησαν. Ἄλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ εὗρομέν τι τὸ σχετικὸν πρὸς τὸν τίτλον τοῦ Κεφαλαίου, διότι καὶ αὐτὸ ἀναφέρει περὶ Ὀφρικίων τὰ ὁποῖα πρὸ πολλοῦ εἶχον πλέον ἀποκρυσταλλωθῆ, ἀδιάφορον ἂν ταῦτα τότε μόνον ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου κατεμερίσθησαν εἰς πέντε σκερτέων εὐαγγη λογοθέσια. Καὶ ὅμως πόσα ἔχει νὰ γράψῃ τις περὶ τοῦ θέματος τούτου!

Τὸ Β' Κεφάλαιον φέρει τὸν ἐξῆς τίτλον. «Πηγαὶ καὶ συγγραφεῖς ὑφ' ὧν μνημονεύονται τὰ ὀνόματα καὶ αἱ διακονίαι τῶν ἕξ ὀφρικιούχων κληρικῶν.» Τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶνε ἐκτεταμένον ἀλλ' ἡμεῖς ἐν συντομίᾳ θὰ τὸ ἐξετάσωμεν. Πρῶτος τῇ τάξει, λέγει, ὁ σ. «ἀπαντᾶται ὁ Μ. Οἰκονόμος, ὅστις εἶνε γνωστὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἀπὸ τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπαντᾶται τὸ ἀξίωμα Οἰκονόμου, τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι πρὸ τῆς Συνόδου ταύτης ὑπῆρχεν ἐν ἐνεργείᾳ, διότι βλέπομεν ὅτι ἡ ἅγια αὕτη Σύνοδος ἐπιστέλλει «Τοῖς εὐλαβεστάτοις Οἰκονόμοις Κωνσταντινουπόλεως». Ἀναντιρρήτως οὐδεὶς ἐκ τῶν Οἰκονόμων τούτων ἔφερε τὸν τίτλον *Μέγας*, διότι οὗτος ἀναφαίνεται εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους, ἐφσυρθεῖς πρὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν πᾶν ἀξίωμα καὶ πᾶσα δόξα εἶχον χάσει πλέον τὴν σημασίαν αὐτῶν, ὅτε ἀντὶ ἐνὸς Συγκέλλου κατὰ δεκάδας ἐπλάσθησαν, ὅτε οἱ ποικίλοι ὀγκώδεις τίτλοι ἐφευρέθησαν, ὅτε χωρίτας, δούλους, ἀγενεῖς, ἀναξίους καὶ κάθε σκουπίδι, ἄρχοντας ἐτίμησαν. Ὅτε πάντα τὰ ὠραῖα καὶ ἐπιβλητικὰ ἀξιώματα ἔχασαν τὴν ἀπλότητα αὐτῶν καὶ ἐξεμυδενίσθησαν, τότε προσέλαβον τὰς μεγάλας καὶ πομπώδεις προσηγορίας τὰς κενὰς παντὸς πραγματικοῦ μεγαλείου, καὶ ἔκτοτε μόνον ἔχομεν Πρωτοσυγκέλλους, Προέδρους καὶ Πρωτοπροέδρους, Ὑπερτίμους, Μεγάλους Οἰκονόμους, Μεγάλους Σακελλαρίους καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Τὰ ἐν τῷ Κεφαλαίῳ τούτῳ ἐπαναλαμβάνόμενα καὶ πάλιν χωρία τῶν Νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἠδύναντο νὰ παραλειφθῶσιν, ἀφοῦ προηγουμένως κατεχωρίσθησαν, τίποτε ἄλλωστε τὸ νεώτερον δὲν προσθέτουσιν. Ἐπίσης τὸ ὅτι ὁ Οἰκονόμος κρατεῖ πάντα τὰ κτήματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ πᾶν τὸ ἐσοδιαζόμενον ἐξ αὐτῶν καὶ οἰκονομεῖ τῷ Ἀρχιερεῖ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτὸ εἶνε γνωστὸν, τόσον δι' αὐτὸν ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἄλλους Ἐξωκατακόλους καὶ τὰς λοιπὰς πεντάδας τῶν Ὀφ-

φικτούχων τῆς Ἐκκλησίας τὸ Μ. Εὐχολόγιον ἐν σαφεστάτῃ συντομίᾳ μᾶς παρέχει ἱκανοποιητικὰς πληροφορίας· ἡμεῖς ἀνεμένομεν παρὰ βιβλίου ἐπαγγελλομένου τὴν πλήρωσιν τοῦ κενοῦ καὶ πληρέστερον· ἂν ὁ Συγγραφεὺς δὲν ἤρκειτο μόνον εἰς τὸν Βαλασαμῶνα καὶ τὸν Κωδινὸν καὶ τινὰς ἄλλους μεταγενεστέρους, ἀλλ' ἤρθενα καὶ τὸ ἐπίσημον πρωτόκολλον τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς, δηλαδὴ τὴν Βασιλείον Τάξιν Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, θὰ ἐμάνθανε ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ Οἰκονόμου ὄν ἐν ἀρχῇ μέγα ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα ἀνυψώθη ἔπειτα καὶ εἰς βασιλικὴν ἀξίαν καὶ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Σοφὸς τὸν Οἰκονόμον ἀνέδειξε μέλος τῆς περιλαλήτου Συγκλήτου μετὰ τοὺς Ἐπισκόπους, ἔχοντα μετ' αὐτὸν σειρὰν ὄλην κατωτέρων ἀξιοματικῶν.

Ἐν ἑτέρῳ παραγράφῳ τοῦ αὐτοῦ Β'. Κεφαλαίου ἐπίθενται τὰ περὶ τοῦ Μ. Σακελλαρίου λίαν πενιχῶς ὅμως· πρώτη μνεία τοῦ ἀξιοματικοῦ τούτου, κατὰ τὸν Συγγραφέα, εἶνε ἢ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ Ζωναρᾷ περὶ τοῦ Βασιλέως Ρωμανοῦ τοῦ Δεκαπηνθοῦ (920—944), ὡσεὶ τότε τὸ πρῶτον νὰ εἶχεν ὀρισθῆ τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα. Σχετικῶς πρὸς τὴν διακονίαν τοῦ Σακελλαρίου ἀναφαίρει τὰ τοῦ Βαλασαμῶνος «Τῶν κατὰ πόλιν καὶ τῶν περατικῶν μοναστηρίων ἔχει τὴν μέριμναν ὁ Μ. Σακελλάριος» καὶ τὸ τοῦ Κωδινοῦ «Ὁ Μέγας Σακελλάριος κρατῶν τὰ ἀνδρῶνα καὶ γυναικεῖα μοναστήρια ἔχον Ὑπουργὸν εἰς τοῦτο τὸν Ἄρχοντα τῶν μοναστηρίων». Τὸ τελευταῖον ἠδύνατο νὰ ἀληθεύῃ διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κωδινοῦ, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους αἰῶνας ἄραγε οὕτως εἶχεν ἢ τάξις; Ὁ Βαλασαμῶν ἤκμασε μόνις περὶ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, ὁ δὲ Κωδινὸς περὶ τὸν ΙΔ'. ἀλλ' αὐτοὶ ἔγραφον μόνον περὶ τῆς ἐποχῆς των, ὁ Κωδινὸς μάλιστα εἶνε ζήτημα ἂν ἐσκοπίσθη νὰ ἀνατρέξῃ εἰς ἀρχαιοτέρας πηγὰς, ἀφοῦ αὐτὸς φέρων τὸν τίτλον Κουροπαλάτης ἠγνόει τὴν σημασίαν ἣν εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦτο, τὸ τόσον περιλάλητον ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐλῇ. Ἄν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κωδινοῦ ὁ Μ. Σακελλάριος εἶχεν ὑπ' αὐτὸν τὸν Ἄρχοντα τῶν μονῶν εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους αἱ μοναὶ εἶχον τοὺς μεγάλους αὐτῶν ἀρχηγούς, τὸν Δαλμάτιον τὸν περιώνυμον Ἠγούμενον τῆς Μονῆς τῶν Δαλμάτων, φέροντα τὸ ἀξίωμα «Πατὴρ τῶν Μοναστηρίων»· εἶχον τοὺς Ἐπόπτας καὶ Ἐπιθεωρητὰς αὐτῶν, εἶχον τοὺς Ἐξάρχους των πάντας ἐκείνους τοὺς θερμοεργοὺς κληρικοὺς οἱ ὅποιοι διεδραμάτισαν σπουδαιότατον πρόσωπον κατὰ τὰς πλήρεις ζωῆς ἐνδόξους ἐκείνας ἐποχὰς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ τετάρτη παράγραφος τοῦ αὐτοῦ Κεφαλαίου πραγματεύεται περὶ τοῦ Μ. Σκενοφύλακος, ὡς πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἀναφαίρεται ὁ Ἰωάννης Ε'. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. «Ἰωάννης, κατὰ τὸν Εὐφραίμιον, θύτῃτε πρωτέκδικος ὢν ἐκκλησίας καὶ σκευοφύλαξ, σύγκελλος Οἰκονόμος». Ὁ συγγραφεὺς ἀτυχῶς ἀγνοεῖ ὅτι πρὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου (668—674) ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι Πατριάρχαι, οἱ ὅποιοι πρὶν Πατριαρχεύσωσιν ἔφερον τὸ ἀξίωμα τοῦ Σκενοφύλακος, ὡς ὁ Φλαβιανὸς τῷ 437, ὁ Μακεδόنيος τῷ 489, ὁ Τιμόθεος τῷ 496 ἵνα ἀρκεσθῶμεν εἰς τοὺς Πατριάρχας μόνον, διότι γινώσκομεν καὶ ἄλλους Σκευ-

οφύλακας μὴ πατριαρχεύσαντας ὡς τὸν Πρεσβύτερον Μένωνα ἐν τῇ Δ. Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ· ἀγνοεῖ ἐπίσης ὅτι ὁ Σκευοφύλαξ, ὡς καὶ ὁ Οἰκονόμος, ἐπιμήθη καὶ αὐτὸς διὰ βασιλικῆς ἀξίας.

Περὶ τοῦ Χαρτοφύλακος δὲν ποιούμεθα ἐνταῦθα οὐδένα λόγον ἐπιφυλασσόμενοι νὰ ἀσχοληθῶμεν περὶ αὐτοῦ ἐν ἰδιαιτέρῳ μελέτῃ.

Ἐν τῇ ΣΤ'. παραγράφῳ τοῦ αὐτοῦ Κεφαλαίου ἴσαν συντόμως ἐκτίθενται τὰ περὶ τοῦ Σακκελλίου, ὡς πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἀναφέρεται ὁ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοσ τιμηθεὶς Θεόδωρος ἀδελφὸς Νικολάου τοῦ Ἀνδρασαλίτη· ἀλλ' ἐνταῦθα εἶνε ζήτημα ἂν πρόκειται περὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἢ πολιτικοῦ ἀξιώματος, ἀφοῦ ὁ ἕτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐπιμήθη Δρουγγάριος τῆς Βύβλας, ὁ δὲ τέταρτος Ἰεθνικὸς Λογοθέτης. Πολὺ πενιχραὶ ἐπίσης εἶνε αἱ εἰδήσεις περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Πρωτεκδίκου· ὑπῆρχεν ὡς φαίνεται, λέγει, ἐν τῷ 23ῳ Κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Ἐκδικος τῆς Ἐκκλησίας ὑπερασπιζῶν αὐτὴν κατὰ παντὸς ἀτακτοῦντος ἢ ἀπειθοῦντος κληρικοῦ. Βεβαίως οἱ Ἐκδικοὶ πολὺ πρότερον θὰ ὑπῆρχον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· πρῶτος ὁμῶς ἀπαντῶμενος φέρων τὸν τίτλον τοῦτον εἶνε ὁ ἐν τῇ Δ'. Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ Ἰωάννης ὁ Πρεσβύτερος. Ταῦτα περὶ τῶν Ὀφφικίων τῆς πρώτης Πεντάδος. Ἄν ὁ Συγγραφεὺς εἶχεν ὑπ' ὄψει τοῦ καὶ τὸ περὶ Ὀφφικίων τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἔργον τοῦ κλεινοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου τοῦ Νοταρᾶ θὰ μᾶς παρεῖχε περισσοτέρας καὶ καλλιτέρας πληροφορίας.

Τὸ Γ'. Κεφάλαιον φέρει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν. «Ποία ἦτο ἡ σειρά καὶ ἡ τάξις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων». Ὁλόκληρον τὸ κεφάλαιον τοῦτον δὲν μᾶς μανθάνει περισσότερα ἐξ ὅσων γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Μ. Εὐχολογίου. Ἡμεῖς ἀνεμένομεν νὰ πληροφορηθῶμεν πῶς ἐγένετο ἡ ἐξέλιξις ἐνὸς ἐκάστου ἀξιώματος, πῶς ἄλλα μὲν ὑπεβιβάσθησαν καὶ πότε, πῶς ἄλλα ὑψώθησαν ἐξ ὑποβιβηκότων, ἄλλα πῶς νεοστὶ ἐδημιουργήθησαν καὶ ἄλλα πῶς εἰς βυθὸν λήθης συναφύρθησαν. Ἀτυχῶς οὐδὲν ἐκ τούτων ἐμάθωμεν.

Τὸ Δ'. Κεφάλαιον ἐπιγράφεται. «Πηγαὶ καὶ συγγραφεῖς, ὑφ' ὧν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες ὀνομάζονται ἔξωκατάκοιλοι». Ὁ Συγγραφεὺς λέγει ἐν ἀρχῇ τοῦ Κεφαλαίου, ὅτι πρῶτον τὸ ἀπὸ Αὐγούστου 1094 χρονολογούμενον πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α'. τοῦ Κομνηνοῦ μνημονεύει τῆς λέξεως ἔξωκατάκοιλοι· ἀναφέρων δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Κίτρου Ἰωάννου ἀναφερόμενα περὶ ἔξωκατακόιλων ὅτι «ἀπὸ παλαιᾶς παραδόσεως πρῶτος ἔστι ὁ Μ. Οἰκονόμος» συμπεραίνει ὅτι οἱ ὀφφικιοῦχοι οὗτοι πρὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος «ἀπὸ παλαιᾶς παραδόσεως» ὀνομάζοντο ἔξωκατάκοιλοι καὶ ἐπαναπαύεται εἰς τοῦτο μὴ ζητῶν νὰ εὑρῃ πόσον πολὺ πρὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ὑπῆρχε ἐν χρῆσει ἡ λέξις αὕτη. Τὸ «ἀπὸ παλαιᾶς παραδόσεως» τοῦ Κίτρου Ἰωάννου ἢ τοῦ Δημητρίου Βουλγαρίας τοῦ Χωμαπιανοῦ, δὲν σημαίνει τίποτε· πόσον ἀρχαία ἦτο ἡ παράδοσις αὕτη; ἐνὸς αἰῶνος; δύο; πέντε; περὶ τοῦτου σιωπᾶ. Διὰ τὸ δὲ οἱ ἄρχοντες οὗτοι ὀνομάσθησαν ἔξωκατάκοιλοι ὡς γράφονται εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου, εἰς

τὸν Βαλσαμῶνα, εἰς τὸν Κωνσταντῖνον καὶ εἰς τὸν Ματθαῖον μοναχόν, ἢ **ἔξωκατάκηλοι** ὡς τοὺς ὀνομάζει ὁ Κίτρος Ἰωάννης, τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Νεῖλου τῷ 1380 γενομένης Συνόδου, τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀντωνίου τῷ 1389 Συνόδου, τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Ματθαίου Συνόδου τῷ 1401, καὶ τέλος Σίλβεστρος ὁ Συρόπουλος κατὰ τῷ 1439 ;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπαντᾷ ὁ Συγγραφεὺς διὰ τοῦ Ε'. Κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται « Ἐννοία τοῦ ὀνόματος Ἐξωκατάκοιλοι καὶ ἐξέτασις τῶν διαφορῶν γραφῶν καὶ παραπλησίων ὀνομάτων καὶ μορφῶν ». Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος εἰς τὸ Κεφάλαιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει περὶ τὰς δέκα σελίδας, κατέβαλεν ἀξιέπαινον προσπάθειαν· εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ ἀναγράψῃ λεπτομερῶς τὰς γνώμας ὄλων ὅσοι ἐπραγματεύθησαν περὶ τοῦ ζητήματος τοῦτου, γνώμας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀλληλοσυγκρουόμενας, χωρὶς ἢ μία νὰ εἶνε καλλιτέρα τῆς ἄλλης. Προκειμένου περὶ ἀνδρῶν ὅποιοι ἦσαν οἱ κλεινοὶ Σχολιασταὶ τῶν Βυζαντινῶν Συγγραφέων ἅς μὴ λογισθῶμεν ἱταμοὶ ἐλέγχοντες αὐτούς· ὅσον καὶ ἂν ἦσαν σοφοί, ξένοι αὐτοί, ἐν ἄλλῃ ἐκκλησιαστικῇ ὀρίζοντι ἀναστρεφόμενοι, ἦτο φυσικὸν νὰ μὴ δυνηθῶν νὰ κατανοήσωσι τοὺς θεσμοὺς τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ καταβάλλουν μὲν ἐκάστοτε μεγάλας προσπάθειας πρὸς εὐρεσιν τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἐν τῇ προσπάθειᾳ τῶν καταλήγουσι συνήθως εἰς ἀλλόκοτα καὶ κενὰ συμπεράσματα· τοῦτο παρατηρήσαμεν σχετικῶς μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὴν σημασίαν τῶν Συγκέλλων, τοὺς ὁποίους, πλὴν ἑνός, οἱ ἄλλοι ἐλάχιστα κατενόησαν· ἀπὸ μεμονωμένα χωρία Βυζαντινῶν συγγραφέων προσπαθοῦντες νὰ ἐξαγάγωσιν συμπεράσματα ἦτο ἐπόμενο νὰ ἀστοχήσωσιν· ὅ,τι συνέβη διὰ τοὺς Συγκέλλους τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ διὰ τοὺς Ἐξωκατακόλους· ὁ Sulpicius τοὺς ὀνομάζει ἔξω κατακόλους, ὡς ἔχοντας κατὰ τὰς κοιλάδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰς ἑαυτῶν ἐκκλησίας. Ὁ Goar ἰσχυρίζεται ὅτι ἐπειδὴ ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο ἐκτισμένη ἐπὶ λόφων, ἀλλ' αἱ ἐκκλησίαι αὐτῆς ἦσαν ἐντὸς τῶν κοιλάδων, ἄλλαι εἰς τὰς κορυφὰς τῶν λόφων καὶ οἱ μὲν ἔχοντες τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη ἦσαν οἱ κατάκοιλοι, οἱ δὲ ἔχοντες ἐκτὸς τῶν κοιλωμάτων εἰς τὰ ὑψηλότερα τῶν **κατακοίλι** ὀνομάζοντο Ἐξωκατάκοιλοι. Ἄλλοι τοὺς ἀνωτέρους τούτους ἐκκλησιαστικοὺς ἀξιωματικοὺς ἐκάλουν Ἐξωκατακλήλους, διότι «κατεκλήλουν οὗτοι καὶ ἐλάμπρυνον τὴν μνήμην τοῦ Πατριάρχου». Ἄλλοι διότι διενυκτέρευον ἐκτὸς τοῦ Πατριαρχείου. Ἄλλοι ὡς Dugange, διότι ἐκάθηντο μετὰ τοῦ Πατριάρχου εἰς τὰς Συνόδους εἰς ἔδρας τιμητικὰς καὶ εἰς τόπους περιβλέπτους· καὶ ἐνῶ ἕτεροι τῶν κληρικῶν εἶχον τὰς ἑαυτῶν ἔδρας ἐν τόπῳ κατωτέρῳ, ὅπερ κατακοίλι ὀνομάζον, οὗτοι ἐκάθηντο ἐκτὸς τοῦ κατακοίλι, δι' ὃ καὶ ἐκλήθησαν ἔξωκατάκοιλοι. Ἄλλοι ὡς ὁ Gretser τοὺς θέλουν ἔξωκατακόλους. Ἄλλοι ὡς ὁ Greyghton γνωματεύουν ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῶν ἦτο ἀρχικῶς **ἔξωκατακέλλιοι** ἀλλ' ἐφθάρη ἢ κατάληξιν διὰ τοῦ κοίλι ἢ κήλοι ὑπὸ τοῦ ὄχλου καὶ ὅτι οὗτοι ἐκάθηντο ἔξω τοῦ Θρόνου τοῦ Πατριάρχου,

ἔξω τοῦ Πατριαρχικοῦ οἰκήματος πρῶτοι ὄμως πάντων καὶ πλησιέστερον αὐτοῦ ἢ οἱ ἄλλοι κληρικοί, διότι ~~διόμενον ἐν τοῖς ἔξωθεν τοῦ Πατριαρχείου κελύεσι~~. Καὶ τέλος ἄλλοι ὡς ὁ Reiskius ἰσχυρίζονται ὅτι ἔξωκατάκοιλοι ὠνομάσθησαν οἱ ἔξω τῆς ἀναβάθρας κατὰ τὰ κοῖλα καθήμενοι καὶ ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου βαθμίδων ἰσάμενοι ἀξιωματικοί, ἢ διότι ἐπὶ τῶν ἔξωθεν βαθμίδων καὶ ἐν τῷ σολέῳ εἶχον τὰς ἑαυτῶν ἔδρας.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων τούτων γνωμῶν ὁ ἡμέτερος Συγγραφεὺς δὲν ταλαντεύεται· ἐξετάζων αὐτὰς μίαν πρὸς μίαν ἀπορρίπτει τὴν γνώμην τοῦ Sunius ὡς μὴ ἔχουσαν ἱστορικὴν βάσιν· δὲν εὐρίσκει ἐπίσης ὀρθὴν τὴν γραφὴν ἔξω κατάκοιλοι· ἀπορριπτέαν ὡσαύτως θεωρεῖ τὴν ἄλλην γραφὴν ἔξω κατάκοιλοι· ἀποκρούει καὶ τὴν γραφὴν ἔξωκατάκοιτοι· ἀντικρούει τὴν γνώμην τῶν θελόντων ὅτι ἐλέγοντο ἔξωκατάκοιλοι ἐπειδὴ διέμενον καὶ διενυκτέρευον ἔξω τοῦ Πατριαρχείου, δὲν θεωρεῖ ἐπίσης ὀρθὰς τὰς γραφὰς ἔξωκατακέλλιοι καὶ ἔξωκατάκελλοι, τὰς ὁποίας ὑποστηρίζουν ὁ Greyghton καὶ ὁ Morinnus διότι λέγει: ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι ὀφρικοῦχοι κληρικοί, οἱ, ὡς γνωστόν, ἔξω τοῦ Πατριαρχείου καθήμενοι καὶ ἐκτὸς τῶν κελύων τοῦ Πατριαρχικοῦ διαμένοντες δὲν ὠνομάζοντο καὶ αὐτοὶ ἔξωκατακέλλιοι οἱ ἔξωκατάκελλοι; καὶ θεωρεῖ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην μετὰ τοῦ Zeon Glagnet ὡς «absurde». Ἀπορρίπτει ἐπίσης καὶ τὴν γραφὴν Ἐξωκατάκηλοι ὡς παραγομένην ἐκ τοῦ κατακηλῶ, διότι οὐδεμία ἱστορικὴ πηγὴ βεβαίωσι τοῦτο. Θεωρεῖ ἐπίσης σφαλλόμενον καὶ τὸν Goar, διότι οὐδεμία ἱστορικὴ πηγὴ διαλαμβάνει ὅτι οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ ὠνομάσθησαν ἔξωκατάκοιλοι ὡς καθήμενοι ἔξω τῶν κατὰ τὰς κοιλιάδας διαμενόντων κατακείλων. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀπορρίπτει συλλήβδην καὶ ἀθρόως πάσας τὰς ὡς ἄνω γνώμας καὶ θεωρεῖ ὡς *μόνην βάσιμον καὶ ὀρθὴν καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν πραγματικότητα* τὴν γνώμην τοῦ Reiskii ἰσχυρισθέντος ὅτι ἔξωκατάκοιλοι ὠνομάσθησαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ οὗτοι ἄρχοντες ἐπειδὴ ἐκάθητο ἢ ἴσταντο ἔξω τῶν ἀναβαθμίδων κατὰ τὰ κοῖλα μέρη τοῦ Ναοῦ ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου βαθμίδων, ὡς οἱ Καρδιναῖοι ἐκάθητο πρὸ τοῦ Θρόνου τοῦ Ποντιφαικοῦ εἰς θέσεις περιβλέπτους. Ἄτυχῶς δὲ ὁ Συγγραφεὺς ἄπαξ υἱοθετήσας τὴν γνώμην ταύτην ἐπιχειρεῖ Couite que Couite νὰ τὴν παρουσιάσῃ ὡς τὴν μόνην ἀληθῆ, καὶ ὀρθὴν, καλῶν εἰς ἐπικουρίαν τὸν Βαλσαμῶνα, τὸν Κίτρον Ἰωάννην, τὸν Κωδινὸν Κουροπαλάτην, Συμεῶν τὸν Θεσσαλονίκης, Σίλβεστρον τὸν Συρόπουλον καὶ τέλος φθάνει θριαμβευτικῶς εἰς τὸ συμπέρασμα του, τὸ ὁποῖον διατυπώνει ὡς ἑξῆς: «Ἐπειδὴ, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, τινὲς τῶν σημαινόντων κληρικῶν ἴσταντο ἢ ἐκάθητο τιμῆς ἕνεκεν εἰς τόπον ὑψηλότερον τῶν λοιπῶν κληρικῶν, ἐπὶ τῶν τῆς ἀναβάθρας τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου βαθμίδων, αἵτινες κατὰ Συμεῶν τὸν Θεσσαλονίκης «τὰς ἀναβάσεις καὶ τάξεις σημαίνουναι τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τῶν ὑψηλοτέρων», ὁ δὲ τόπος οὗτος ἦτο μὲν ὀλίγω κατωτέρω τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν χαμηλῶν τοῦ Ναοῦ μερῶν ἢ ἔξω τῶν κοιλωμάτων αὐτοῦ, διότι τὰ χαμηλὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων

καλοῦνται καὶ κοίλα, διὰ τοῦτο οἱ κληρικοὶ οὗτοι τῆς ἐν Κων)πόλει ἐκκλησίας ὠνομάσθησαν **ἐξωκατάκοιλοι**.

Δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀνασκευάσωμεν τὸν Συγγραφεὰ διότι θὰ ἦτο ματαιοπονία, ἄλλως τε θὰ ἐπανελάθωμεν. Μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγη, οἱ Ἐξωκατάκοιλοι ἀναντιρρήτως δὲν ὠνομάσθησαν ὡς θέλει ὁ Reiskius καὶ ὡς παραδέχεται καὶ αὐτός. Ἡ παρατήρησις τοῦ Βαλσαμῶνος «Καὶ τοὺς δώδεκα Καρθηναίους τοῦ Πάπα παρομοίως βλέπομεν κεκοσμημένους χρυσοῖς ἐπιβλήμασιν, ὡς ἀντιπροσωποῦντας πάντως τῷ Πάπα καὶ τὰ τούτου στηρίζοντά δίκαια, Κάρδα γὰρ αἱ φλιαὶ τῶν θυρῶν ὀνομάζονται», ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν· οὐδὲ εἶχον ὡς θέλει ὁ ἅγιος Ἀρχιμανδρίτης οἱ Καρδιναῖοι τὰς ἑαυτῶν ἔδρας ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τοῦ Παπικοῦ θρόνου· ἄς ἀναγνώσῃ ὅσα ὁ πολὺς Hinschius σεσοφισμένως γράφει περὶ Καρδιναίων καὶ πολλὰ ἔχει νὰ διδαχθῇ πολλὰ δὲ νὰ μάθῃ καὶ περὶ τοῦ θέματος του, τῶν ὀφφικιούχων ἀρχόντων, καὶ ἄς μὴ πλανᾶται ἀπὸ τὸν Συρόπουλον, ὅστις ἐνῷ ἔξυψοῖ τοὺς ἐξωκατακλήλους διότι «πρὸ τοῦ Ἀρχιερέως ἐκάθηντο καὶ προκαθήμενοι ἐπευφημίζοντο,» μετ' ὀλίγον ὁ ἴδιος μετὰ προφανοῦς στενοχωρίας ἀναφέρει ὅτι ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Φερράρας οἱ ἐξωκατάκληλοι κατεῖχον πολὺ ὑποδεστέραν θέσιν. «Ἀεὶ, λέγει, εὐρισκόμεθα ἐν καθέδρᾳ μετὰ πέντε καὶ δέκα ἢ τρισκαίδεκα διὰ τοῦτο ἐσιωπῶμεν μὴ δυνάμενοι στεντόριον βοᾶν καὶ ἀντιλέγειν ἢ συνηγορεῖν *πρὸς οὕτω μακρὰν ἀφρασηκότας*» καὶ ὅταν πάλιν ὁ Πατριάρχης ἐκάθηντο μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἐβουλεύοντο μόνοι, αὐτοὶ (οἱ ἐξωκατάκληλοι) ἐκάθηντο ἔξω ἐγγὺς τῆς πύλης τοῦ Ναοῦ· καὶ μόνον ἀφοῦ προσεκληθῆσαν εἰς τὴν Συνεδρίαν ὁ Μεσσαζῶν καὶ ὁ Μ. Δομέστικος καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς, τότε καὶ αὐτοὶ εἰσῆλθον κατόπιν τῶν Ἀρχιερέων μετὰ τῶν Πρέσβειων, τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ Ἱερομονάχου καὶ τῶν Διευθάντων καὶ ἐκαθέσθησαν, οὔτε ἐπεφημούμενοι, οὔτε προκαθήμενοι. Ἄν οἱ ἐξωκατάκοιλοι ἐκάθηντο ἢ ἴσταντο εἰς τὰς βαθμίδας τῆς ἀναβάθρας, ἐφ' ἧς ὁ Πατριαρχικὸς θρόνος, δὲν ἔχει οὐδεμίαν σημασίαν· οἱ Ἐξωκατάκοιλοι ἦσαν Ὑπουργοὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ ἔπρεπε πάντοτε νὰ ἴστανται πλησίον του, οὐδὲ δύναται νὰ ἔχη σχέσιν τινὰ ἢ τοιαύτη στάσις αὐτῶν πρὸς τὴν ἐννοίαν τοῦ ὀνόματος αὐτῶν· καὶ σήμερον τὸν Πατριάρχην χοροστατοῦντα ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ εἰς ἐπισήμους τελετὰς περιστοιχίζουσιν ὁ Μ. Πρωτοσύγγελος ἱστάμενος παρ' αὐτῷ ἐκ δεξιῶν του, ὁ Μ. Ἀρχιδιάκονος παρὰ τῷ Μ. Πρωτοσυγγέλῳ, ὁ Δευτερεύων καὶ ὁ Τριτεύων καὶ οἱ λοιποὶ διάκονοι κάτωθι τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου. Ἀλλὰ διότι ἄλλοι μὲν ἐκ τούτων ἴστανται παρὰ τῷ Πατριάρχει ἄλλοι δὲ κάτω παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ἐνῷ οἱ Ἀρχιερεῖς ἴστανται εἰς τὰ πρὸς ἀριστερὰ τοῦ θρόνου ταπεινότερα στασιδία, δὲν ἔπεται ὅτι ὁ Μ. Πρωτοσύγγελος καὶ ὁ Ἀρχιδιάκονος οἱ ἱστάμενοι ὑψηλότερον αὐτῶν ἢ καὶ οἱ διάκονοι οἱ ἱστάμενοι πρὸ τοῦ θρόνου εἶνε καὶ ἀνώτεροι τῶν Ἀρχιερέων. Ἄλλ' οὐδ' ἡ ἐξήγησις τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης δύναται νὰ ἔχη σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ ὄνομα τῶν Ἐξωκατακοίλων, διότι ὁ Συμεῶν πάντα τὰ ἐν τῷ ναῷ καὶ πάντα

τὰ περὶ τὴν Λειτουργίαν ἐπὶ τὸ ἀλληγορικώτερον ἐξηγῶν, ἤκιστα δύναται νὰ θεωρηθῇ πηγὴ σημαντικὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος.

Καθ' ἡμᾶς ὁ Ἀρχιμανδρίτης κ. Χρυσόστομος ἠκολούθησεν σχολιὰν ὁδὸν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ θεματός του· ὁ Reiskius καὶ οἱ ἄλλοι σοφοὶ Σχολιασταί, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις θεσμοῖς ἡμετέροις οὕτω καὶ περὶ ἔξωκατακοίλων προκειμένου, ἠστόχησαν εἰς τὰ συμπεράσματά των, οὐχὶ πάντες βεβαίως, διότι ὁ Zretser ὁ Morinnus καὶ ὁ Greyghton ἐν μέρει ἐπλησίασαν πρὸς τὴν ἀλήθειαν· καὶ τὰς γνώμας αὐτῶν δὲν ἔπρεπε νὰ ἀπορρίψῃ ὡς *μη ὀρθάς, ὡς «absurdes»*. Ἀσφαλῶς τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὀνόματος τῶν ἔξωκατακοίλων δὲν πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν οὔτε εἰς τὰς κοιλάδας, οὔτε εἰς τὰ ὑπεράνω τῶν κοιλάδων ὑψώματα, οὔτε εἰς τὰ κελαδήματα καὶ τὰ γλυκίθυμα ψαλίματα τῶν κληρικῶν, οὔτε μέσα οὔτε ἔξω τοῦ κατακοίλι οὔτε εἰς τοὺς ἔξω κατακοίλους οὔτε εἰς τὰ χαμηλά οὔτε εἰς τὰ ὑψηλά, ἀλλ' οὔτε εἰς τὰ ἔξω τῆς Πατριαρχικῆς ἀναβάθρας κατὰ τὰ κοίλα τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, *ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν κατοικίαν εἰς τὸν οἶκον τὸν ἰδιαίτερον, εἰς τὴν «Cella», τὸ κελλίον τοῦ Πατριάρχου, ἐν ἐνὶ λόγῳ μόνον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον.*

Ὁ Πατριάρχης εἶχε πάντοτε, ὡς καὶ σήμερον, τὸν ἰδιαίτερον καὶ ἀτομικὸν τοῦ Κλήρον· εἶχε περὶ αὐτὸν καὶ μετ' αὐτοῦ τοὺς ἰδιαίτερούς Ὑπουργοὺς καὶ διακονητάς, τοὺς ουσκήνους, τοὺς ὁμωροφίους, τοὺς ὁμοστέγους, τοὺς ὁμοδιαίτους, ἐν ἐνὶ λόγῳ, τοὺς *Συγγέλους αὐτοῦ*, διότι ὅλα τὰ ἀνωτέρω περιλαμβάνει ἡ λέξις Σύγγελος σύνθετος οὕσα ἐκ τῆς προθέσεως *σὺν καὶ Cella*· οἱ Σύγγελοι δὲ οὗτοι, ὡς καὶ σήμερον ὁ Μ. Πρωτοσύγγελος, ὁ Μ. Ἀρχιδιάκονος, ὁ Δευτερεύων, ὁ Τριτεύων, ὁ Μ. Ἀρχιμανδρίτης, ὁ Μ. Σύγγελος καὶ οἱ λοιποὶ Πατριαρχικοὶ κληρικοὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις διαμένοντες καὶ ἐν αὐτῷ διατόμενοι ἀπετέλουν, ὡς ἀποτελοῦν καὶ σήμερον, ἰδιαίτεραν τάξιν κληρικῶν ἐπισήμων διακρινομένων τῶν ἄλλων ἐπίσης ἐπισήμων κληρικῶν, οἵτινες καὶ αὐτοὶ διετέλουν Ὑπουργοὶ καὶ διακονηταὶ τοῦ Πατριάρχου διαμένοντες ὅμως ἐκτὸς τοῦ Πατριαρχείου, ἔξω τῆς Cella, *ἐξώκελλοι ἢ ἐξωκατάκελλοι*, ὡς εἶνε σήμερον ὁ Μ. Κατηχητής, ὁ Μ. Οἰκονόμος, ὁ Μ. Λογοθέτης, ὁ Μ. Χαρτοφύλαξ, ὁ Μ. Ὑπομνηματογράφος, ὁ Μ. Ρήτωρ καὶ ἡ λοιπὴ σεμνὴ χορεία τῶν ἐπισήμων κληρικῶν ἱερωμένων τε καὶ μὴ.

Τὸ Πατριαρχικὸν κελλίον, ὁ Πατριαρχικὸς οἶκος, *τὸ Πατριαρχεῖον*, ἦτο καὶ εἶνε ἡ πηγὴ ἔξ ἧς ἀπορρέει πᾶσα ἀρχὴ καὶ ἐξουσία ἐν τῷ κλήρῳ καὶ πᾶν ὄνομα καὶ διακονία αὐτοῦ· αἱ κοιλάδες καὶ τὰ ὑψώματα, αἱ ἀναβάσεις καὶ αἱ βαθμίδες καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ τερθραία ἢ συσσωρευθεῖσα περὶ τὸ ὄνομα τῶν μεγάλων τούτων Ὑπουργῶν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τοὺς Ὀφφικιαλίους κληρικούς ἄρχοντας, τοὺς *ἐξωκατακέλλους*. Ὡς ὑπῆρχον ἐσωκατάκελλοι ἀνώτεροι κληρικοί, καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ Σύγγελοι, οὕτως ὑπῆρχον καὶ ἐξωκατάκελλοι ἀνώτεροι κληρικοί, καὶ οὗτοι ἦσαν ὁ Οἰκονόμος, ὁ Σακελλάριος, ὁ Σκευοφύλαξ, ὁ Χαρτοφύλαξ καὶ ὁ Σακελλίου. Καὶ

οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἴστανται ἐκ παραλλήλου ἐν τῇ αὐτῇ ἐπίσης τιμητικῇ γραμμῇ εἶνε δὲ ἱστορικῶς ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Πατριάρχης τοὺς Συγγέλους αὐτοῦ τοὺς ἰδιαιτέρους δηλονότι συμβούλους καὶ πνευματικούς αὐτοῦ πατέρας προσελάμβανεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν πέντε ἄλλων ἰσοστασίων καὶ ἰσοβαθμίων συναδέλφων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ μόνοι ἐδικαιοῦντο νὰ φέρωσι τὸ ὄνομα ἐξωκατάκελλοι καὶ νὰ σεμνύωνται ἐπ' αὐτῶ, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι ἀξιοματικοὶ κληρικαὶ οἱ μὴ ἔχοντες οὐδεμίαν ἀναφορὰν πρὸς τοὺς ἐσωκατακέλλους.

Τώρα πῶς τὸ ἐξωκατάκελλος κατήντησεν ἐξωκατάκοιλος ἢ ἐξωκατάκηλος; Τοῦτο δὲν εἶνε τι τὸ πρωτοφανὲς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν λέξεων. Ἐν τῇ διαρροῇ τῶν αἰῶνων οἱ μεταγενέστεροι λησμονήσαντες τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης ὀνομασίας, μετημύρυσαν τὴν λέξιν παρούσας αὐτὴν κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ τὸ φόρημα τῶν ἐξωκατακοίλων ἀργότερον δὲ μὲ τὴν φόρημα τῶν ἐξωκατακλήλων, καὶ ὑπὸ τὴν τοιαύτην διπλῆν μορφήν ἐφθασε μέχρις ἡμῶν, λησμονηθείσης τῆς ἀρχικῆς γραφῆς τῆς λέξεως Ἐξωκατακέλλων. Φρονοῦμεν ὅτι εἶνε καιρὸς πλέον νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πρώτην καὶ ἀρχικὴν γραφήν ἀποσκορακίζοντες ἐξωκατακοίλους καὶ ἐξωκατακλήλους. Ἄλλ' ἀνάγκη νὰ σταματήσωμεν ἕως ἐδῶ. Πρὶν ἢ ὁμῶς ἀποθέσωμεν τὸν κάλαμον θὰ τολμήσωμεν νὰ προσθέσωμεν μερικὰς συστάσεις διὰ τὸν Συγγραφέα.

Τὸν Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην Χρυσόστομον Δημητρίου δὲν εἶχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσωμεν προσωπικῶς, ἀλλὰ κρίνοντες ἀπὸ τὰ δύο βιβλία του συμπεραίνομεν ὅτι θὰ εἶνε νέος εἰσέτι, τυχῶν μάλιστα καὶ εὐρωπαϊκῆς μορφώσεως. Ἄλλ' ἡ νεότης εἶνε ἀνυπόμονος, εὐπίστος καὶ ἀψίχορος, ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ δὲ καὶ ὁ ἄλλος χαρακτηρισμὸς, φαντασμένη. Ἀρκεῖται εἰς τὸ παραυτίκα καὶ δὲν συγχίζεται πολὺ πολὺ μὲ τὰ παλαιά, τὰ ὁποῖα ἴσως καὶ θεωρεῖ σκουριασμένα· τὸ καινοφανὲς ἔχει δι' αὐτὴν ἰδιαιτέρον θέλγητρον· οἱ ξένοι Συγγραφεῖς, τὰ μεγάλα ὀνόματα, ἔχουν ἐπ' αὐτῆς ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν· καὶ διὰ τοῦτο ἀπαξιοῖ νὰ δώσῃ προσοχὴν εἰς ὅσα τυχὸν οἱ ἡμέτεροι ἀρχαιότεροι ἢ σύγχρονοι ἀναφέρουν περὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ζητήματος, ὡς φέρ' εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος τῶν ἐξωκατακέλλων. Ὁ γράφων περὶ θεσμῶν ἀριθμούντων ἱστορίαν αἰῶνων ὅλων πρέπει νὰ καταβάλῃ μεγάλην προσοχὴν, σύντονον μελέτην καὶ ἐπισταμένην ἐξέτασιν παντὸς ὁπερ ἔχει σχέσιν καὶ ἀναφορὰν πρὸς αὐτούς, πρὸ πάντων δὲ νὰ μελετήσῃ καὶ πάλιν νὰ μελετήσῃ τὰς ἀρχαίας πηγὰς, χωρὶς νὰ λησμονήσῃ καὶ τὴν σημερινὴν πρᾶξιν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἢ ταυτὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῷ ὁποίῳ μεθ' ὅλην τὴν διαρροὴν τῶν αἰῶνων καὶ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις καὶ ἀνήκεστον δουλείαν, τὴν πτωχείαν καὶ ταπεινώσιν του εἶνε αὐτὸ τοῦτο τὸ μέγα καὶ πάνσεπτον Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας τὸ ὁποῖον ἐποίμανον Γρηγόριοι, Χρυσόστομοι, Φώτιοι, Γεννάδιοι, Ἱερεμῖαι, Σαμουὴλ, Ἰωάσαφ καὶ Ἰωακείμ οἱ Μεγαλοπρασπεῖς καὶ ἄλλοι.

Ἄλλ' οὐδὲ νὰ περιφρονησῇ ἔπρεπε ὅ,τι ἔγραψαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ οἱ σύγχρονοι, ἀφοῦ ἀπηξίωσεν νὰ εἴψῃ ἐν μόνον βλέμμα εἰς ὅσα περὶ τοῦ ἰδίου θέματος πολλαχῶς ἔγραψεν ὁ Πατριάρχης τῶν καθ' ἡμᾶς Βυζαντιολόγων, ὁ ἀκατακρίντος καὶ χαλκέντερος ἐξερευνητῆς τῶν ἔργων καὶ τῶν θεσμῶν τῆς αἰωνοβίου Αὐτοκρατορίας ἡμῶν καὶ τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὁ Μ. Χαροφύλαξ αὐτῆς Μανουὴλ Γεδεών οὗ τὸ κῦρος ἐν τοῖς τοιοῦτοις ζητήμασι πανδομολογούμενον. Διὰ τοῦτο καὶ ἠστόχησε καὶ θέλων νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ κενόν, ὡς θριαμβευτικῶς γράφει ἐν τῷ Προλόγῳ, τόσων ἑκατονταετηρίδων τὸ παρατηρούμενον ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ, οὐδὲν ἐπέτυχεν· οὐδ' ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ, παρὰ τὴν πεποιθήσιν του, τελεία ἢ ἀναγνώρισις τοῦ ἑδάφους, εἰς τὴν ἀνίχνυσιν τοῦ ὁποίου διὰ τῆς πραγματείας του πάνοπλος, ὡς νομίζει, εἰσῆλθεν. Ἄν ὁ φιλότιμος Συγγραφεὺς θέλει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἐν νεωτέρῳ ἐκδόσει τῶν ἔργων του κατὶ τιμητικὸν δι' αὐτὸν καὶ ἄξιον διὰ τὴν ἐπιστήμην ἃς εἰσέλθη καὶ πάλιν εἰς τὸ ἑδάφος τῶν μελετῶν του καὶ ἃς ἀνίχνυσῃ αὐτὸ μετὰ πολλῆς προσοχῆς, μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς καὶ μετὰ πολλῆς μελέτης, μὴ λησμονῶν ὅτι: «τῆς ἀρετῆς ἰδρώτα προπάροισεν θεοὶ ἀθάνατοι θῆκαν».

Ἐν Ἀνθούσῃ Πάργας τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1927

ὁ Παραμυθίας καὶ Πάργας ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

Die Evangelische Theologie Ihr jetziger Stand und ihre Aufgaben. Zweiter Teil. Das Neue Testament von E. von Dobschutz. Σελ. 71 Halle 1927.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐνεφανίσθησαν ἱκαναὶ τὸν ἀριθμὸν ἐπιθεωρήσεις τῆς περὶ τὴν Κ. Διαθήκην ἐπιστημονικῆς κινήσεως τῶν τελευταίων ἐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται αἱ τοῦ Ἄγγλου C. Turner (The Study of the N. Test. 1883—1920) καὶ αἱ τῶν Γερμανῶν B. Knopf (Einführung in das N. T. 2 1923.), H. Windisch (ἐν Zeitschr. N. Wiss. 1921 καὶ ἐν τῷ Harvard Theolog Review 1926)· καθυστερεῖ δ' ὁμως ἡ ἐμφάνισις πλήρους ἐπιθεωρήσεως τῆς κινήσεως ταύτης μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν καὶ δὴ καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς χώραις. Ἦδη τὴν σπουδαίαν ταύτην ἔλλειψιν ἔρχεται νὰ ἀναπληρώσῃ ἡ μετὰ χεῖρας ἔρευνα τοῦ ἐπιφανοῦς τῆς Χάλλης ἐξηγητοῦ, ὅστις ὑπὸ τὰ ἐξῆς κεφάλαια 1) εἰσαγωγικὰ ζητήματα, 2) βοηθητικὰ μαθήματα 3) ἐξήγησις καὶ 4) βιβλικὴ θεολογία, παρέχει ἀναλυτικὴν καὶ σαφῆ καὶ κατὰ πάντα ἀρτίαν καὶ περισπούδαστον εἰκόνα τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς ἐπιστήμης τῆς Κ. Δ., συνοδεύων αὐτὴν καὶ διὰ πολυτίμων κρίσεων, ἃς διακρίνει ἐμβριθεῖα καὶ νηφαλιότης. Ἦτιο δὲ ὁ Dobschutz, ἐνεκὲν τῆς μακρᾶς αὐτοῦ γνωριμίας πρὸς καὶ ἐν λόγῳ ζητήματα, εἰς τὴν λύσιν τῶν ὁποίων γενναίαν ἔχει παράσχει καὶ ἐξακολουθεῖ παρέχων συμβολὴν, καὶ λόγῳ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν τῇ συγγόνῳ θεολογικῇ κινήσει ὡς Vermittelungstheologe, ἀρμοδιώτατος ὅπως ἀναλάβῃ τοιοῦτο χαλεπὸν ἔργον. Τῆς νηφαλιότητος τῆς κρίσεως τοῦ συγγραφέως χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ ἐξῆς ἐν ἐπιλόγῳ παρατηρήσεις αὐτοῦ. «Ὅστις ἔχει μάθει νὰ διανοητῆται ἱστορικῶς, γινώσκει ὅτι ἀπασαὶ αἱ θεωρίαι ἡμῶν

τυγχάνουσι μόνον βραχείας διαρκείας, συχνάκις δὲ βραχυτέρας καὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ ὅτι οὐδεμία λύσις ἐπιτρέπεται νὰ ἐμφανίζηται ὡς ἡ λύσις, εἰμὴ ὡς συμβολὴ εἰς τὴν λύσιν... Οὐδεμία ἐποχὴ ἔσχεν ὀλιγώτερα δικαιώματα νὰ ἐμφανίξῃ τὰς λύσεις αὐτῆς ὡς τελειωτικὰς ἢ ἡ ἡμετέρα, ἧς οὕτως ἐκδηλὸς εἶναι ὁ χαρακτήρ τῆς μεταβατικότητος. Πολὺ δὲ μείζονα ἀξίαν ἔχει ἡ μετριοφροσύνη τοῦ ἐπιστήμονος, ὅστις γινώσκει ἑαυτὸν μόνον ὡς ἓν ἄρθρον μακρᾶς ἀλύσεως, ἐξ ἴσου ὑπόχρεως νὰ εὐγνωμονῇ τοῖς προκατόχοις ὅσον καὶ νὰ εἶναι μετριοφρόνως ἐπιφυλακτικὸς ἔναντι τῶν μεταγενεστέρων».

Καὶ ἐκ τῆς ἐπιθεωρήσεως ταύτης πιστοποιεῖται τὸ ἀναμφίλεκτον γεγονός, ὅτι παρὰ πάσας τὰς ἀντίξοωτάτας εἰς αὐτὴν περιστάσεις ἡ γερμανικὴ θεολογικὴ ἐπιστῆμη δὲν ἐπαύσατο διατηροῦσα σταθερῶς τὰ σκῆπτρα ἐν τῇ παγκοσμίῳ θεολογικῇ κινήσει.

Π. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Zeitschrift für die Neutest. Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche, herausgegeben von H. Lietzmann 1927. Heft 1. *Περιεχόμενον*. Περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὸ πρωτόγονον χριστιανικὸν κήρυγμα ὑπὸ F a s c h e r, περὶ τοῦ ζητήματος τῶν Μανδαίων ὑπὸ Reitzenstein καὶ ἑτέρα μελέτη ὑπὸ M. Lidzbarski, περὶ τῶν συμβόλων ὑπὸ H. Lietzmann κ. ἄ.

Π. Ι. Μ.

N. Βλάχου, Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Κοζάνῃ Διδασκαλείου, Θεωρητικὰ καὶ Μεθοδολογικὰ προβλήματα ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, Ἐν Ἀθήναις 1925.

J. D. Jones, Ὁ Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, μετάφρασις Κ.Α. Βλάχου Οἰκονόμου, Ἐν Θεσσαλονικῇ 1927.

Εὐδοκίμου Σηροποταμηνοῦ Προηγούμενου, Ἡ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Ἀθῶ ἱερὰ Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τοῦ Σηροποτάμου (424—1925) μετὰ 17 εἰκόνων, Θεσσαλονικῇ 1926.

Ἐπετηρὴς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Ἐτ. Γ. Ἀθήναι 1926 Περιεχόμενα: Φ. Κουκουλέ, Συμβολὴ εἰς τὸ περὶ τοῦ γάμου παρὰ Βυζαντινοῖς κεφάλαιον—Γ. Χατζιδάκι, εἶναι τὸ Galimatias ἀληθῶς λέξις βυζαντιανῆ; Στ. Σανθουδίδου, Ἐπαρχίαι καὶ πόλεις τῆς Κρήτης—Κ. Δουβοννιάτου, Συμμετοχὴ τοῦ Ἐπιφανίου εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Χρυσοστόμου—Α. Σιγάλα, Χρυσόπλου Πρεσβυτέρου Ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαὴλ—Χ. Α. Νομικοῦ, Ἡ μάχη τῶν Μοθῶν καὶ ὁ τάφος τοῦ Γκιάφαρ—Ἐλ—Ταγιαρ—Μιχ. Γούδα, Βυζαντινὰ ἐγγράφα τῆς ἐν Ἀθῶ ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου—Α. Συλοπούλου, εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Ὁδηγητρίας—N. Banescu, Διήγησις κατὰ πολλὰ ὄρατα περὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας—Σ. Σιδερίδου, Μανουὴλ Ὁλοβάλου Ἐγκώμιον εἰς Μιχαὴλ Η. Παλαιολόγον.—Γ. Α. Σωτηρίου, Ἡ Ἁγία Τριάς Κρανιδίου,—Γ. Ε. Τυπάλδου, εἶχον οἱ Βυζαντινοὶ οἰκόσκημα...

— *Αεωνίδου Ἰ. Φιλιππίδου*, Καθηγητοῦ, Ἡ ἐν Τήνῳ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπὶ Ἐνεποκρατίας (1207—1715), Ἀλεξάνδρεια 1927.

— *Π. Ν. Τρεμπέλα*, Ἡ τελειουργία τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος πάλαι τε καὶ νῦν, Ἐν Ἀθήναις 1925.

— *Ἡλία Π. Βουτερίδη*, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ἰ.Ε. αἰῶνος μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων, μετ' εἰσαγωγῆς περὶ τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, Ἀθήναι 1924—5.

— *Ἀπ. Α. Δασκαλάκη*, Τὰ αἷτια καὶ οἱ παράγοντες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, Ἐν Παρισίοις 1927.

— *Θρασυβούλου Σ. Βλησίδου*, Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου καὶ ἡ καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου, Ἐν Ἀθήναις 1927.

J r e n e e H a u s h e r, St Théodore Studite, L' homme et l' ascète. Roma 1926.

Ἀδαμαντίου Ν. Διαμαντοπούλου Καθηγητοῦ, Ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδος καὶ ἡ λατινικὴ Οὐνία ἐν Ἀνατολῇ. Ἐν Ἀθήναις (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς <Ἀναπλάσεως>) 1927.—Τοῦ αὐτοῦ. Ἰσιδώρος Πηλουσιώτης. Ἱστορικὴ μελέτη Ἐν Ἱεροσολύμοις (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς <Νέας Σιών>) 1926. Ἡ πρώτη τῶν μελετῶν τούτων εἶναι διάλεξις γενομένη πρὸς τοὺς Ἐταίρους τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν τῆ 8 Ἀπριλίου 1927 ἐν τῇ Αἰθούσῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας περὶ ὀρισμένων γεγονότων τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐσχάτως ἐνταθείσης παρ' ἡμῖν προπαγάνδας τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς Οὐνίας. Ἡ δευτέρα πραγματεία ἀποτελεῖ ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν μονογραφίαν περὶ τοῦ Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου. Μετὰ κριτικὴν εἰσαγωγὴν καὶ γενικὴν ἐξέτασιν τῶν κατὰ τὸ Πηλουσιῶν ἐξετάζει ὁ σ. τὸν βίον τοῦ ἁγ. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, φρονεῖ δὲ ὅτι ἐκ Πηλουσιῶν κατήγετο. Ἐξεικονίσας τὴν μεγάλην μόρφωσιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ πρὸ τῆς ἐμφανίσεώς του ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διαγράφει ἐφεξῆς τὴν ἐν αὐτῇ δρᾶσιν ὑπὸ τὰ ἐξῆς κεφάλαια, ὁ Ἰσιώδωρος ὡς μοναχός, ὁ Ἰσιώδωρος καὶ τὰ σύγχρονα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, ὁ Ἰσιώδωρος καὶ τὰ κατὰ Νεστόριον, ὁ Ἰσιώδωρος καὶ οἱ ἐθνικοί, ὁ Ἰσιώδωρος καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ὁ Ἰσιώδωρος ὡς ἐρμηνευτὴς τῆς Γραφῆς καὶ τέλος ἡ περὶ ἠθικῆς διδασκαλία τοῦ Πηλουσιώτου. Σητηγθεῖς ἐπὶ τῶν πηγῶν καὶ τῆς κριτικῆς ἐρεῦνης αὐτῶν ἰδίῳ, δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐμπεριστατωμένης μελέτης τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Πηλουσιώτου ἠδυνήθη νὰ παραστήσῃ αὐτὸν ζωηρῶς ἐν μέσῳ τῶν συγχρόνων αὐτῷ ἱστορικῶν γεγονότων καὶ νὰ ἐκτιμήσῃ δεόντως τὴν ἰδιορρυθμὸν ἀλλὰ καὶ σπουδαιότην δρᾶσιν αὐτοῦ.

E. Sellin. Die Ausgrabung von Sichem (Zeitschrift des Deutschen Palästina-Vereins Bd. 49 Heft 3)4 1926. Bd 50. Heft 3. 1927).

Εἶναι γνωστὸν παντὶ ἀσχολουμένῳ περὶ τὴν Π. Δ. ὁποῖαν σημασίαν ἔσχευ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἡ πόλις Συχέμ. Ἐν τῷ βορειοδυτικῷ ἄκρῳ τῆς μεταξὺ T a n a t h - S i l o καὶ L e b o n a ἐκτεινομένης πεδιάδος κειμένη, δεσπόζουσα τῆς πρὸς τὴν δυτικὴν Παλαιστίνην ἀγούσης ὁδοῦ καθίστατο ἔνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως μία τῶν σημαντικωτέρων.

πόλεων τῆς Παλαιστίνης. Πρὸς τὴν ἀρχαίαν ταύτην καναανιτικὴν πόλιν συνάπτονται αἱ ἀρχαιότεραι Ἰσραηλιτικαὶ παραδόσεις περὶ Ἀβραάμ καὶ Ἰακώβ, εἰς ταύτην ὁδηγεῖ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναοῦ τὰς φυλάς, ἰδρῦει τὸ πρῶτον θυσιαστήριον καὶ ἐορτάζει ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ἐν τῇ κατακτηθείσῃ χώρᾳ τὴν μετὰ τοῦ Ἰαίβε συνθήκην. Ἡ αἱματηρὰ ἱστορία τῆς Δείνας καὶ τοῦ Ἀβιμέλεχ εἶναι στενῶς συνδεδεμένη πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως ταύτης. Παρὰ τὸ περιώνυμον αὐτῆς ἱερὸν gilgal στέφεται ὁ πρῶτος βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ Σαοὺλ, μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους καθίσταται ἡ πρώτη πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ. Διὰ μέσου τῆς πολυταράχου ἱστορίας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἡ Συχέμ ἐξήσκησε πλείστην ὄσσην ἐπίδρασιν οὐ μόνον ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐξελίξεως τοῦ Ἰσραὴλ. Εὐλόγος ὄθεν ἡ αἰτία, ἣτις παρεκίνησε τοὺς ἀρχαιολόγους εἰς ἀνασκαφὴν τῆς πόλεως ταύτης καὶ δεδικαιολογημένον τὸ ἐνδιαφέρον, μεθ' οὗ παρακολουθοῦνται αἱ ἐργασίαι.

Ἦδη πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ὁ ἐνεργήσας τὰς ἐν T a á n a k καὶ Ἰ ε ρ ι χ ὸ ἀνασκαφὰς καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ Πανεπιστημίου E Sellin εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐσκαίπτῃ τὸν λόφον B a l a t a, τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀρχαίας Συχέμ, 1 1)2 χιλμ. ἀνατολικῶς τῆς Νεαπόλεως. Ὁ ἐπελθὼν ὅμως πόλεμος διέκοψε δυστυχῶς τὰς ἐργασίας, μετὰ δὲ τὴν κατάπαυσιν τούτου ἐδέησε νὰ παρέλθῃ ἀρκετὸς χρόνος, ἕως οὗ καταστῆ δυνατόν ὁ κρότος τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης ν' ἀντηχήσῃ καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς ἀρχαίας Συχέμ. Τὴν 24ην Μαρτίου 1926 ἐπανελήφθησαν αἱ ἐργασίαι ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ E. Sellin, ὅστις ὑπὸ τὸν ἄνω σημειωθέντα τίτλον ἀνεκοίνωσε περιληπτικῶς τὰ σπουδαιότερα τῶν εὕρημάτων τῶν μέχρι τέλους τῆς ἀνοίξεως 1927 ἐνεργηθειῶν ἀνασκαφῶν. Ταῦτα δὲ εἶναι κυρίως τὰ *τείχη τῆς πόλεως, ἀνάκτορον, καὶ τὸ τέμενος.*

Τὰ ἐσκαφέντα ἤδη τείχη τῆς πόλεως παρουσιάζουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος δυσεπίλυτον πρόβλημα, ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν τειχῶν μοιραίως συνδεδεμένη τύχη τῆς πόλεως. Τὰ κατ' ἀρχὰς ἀνακαλυφθέντα κυκλώπεια δυτικὰ καὶ βόρεια τείχη μετὰ τῆς βορειοδυτικῆς πύλης δεικνύουσι διάφορον οἰκοδομικὴν κατασκευὴν τῆς τῶν ἀνατολικῶν. Ἐνῶ τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ μεγάλων ἀκατεργάστων ὀγκωδῶν λίθων (ὑπὲρ τὰ 2 μέτρα μήκους), ὧν τὰ διάμεσα κενὰ εἶναι πεπληρωμένα διὰ μεγαλύτερων καὶ μικροτέρων λίθων, βαίνουνσι κατ' εὐθείαν γραμμὴν καὶ δεικνύουσιν ἐπίκλισιν 1,60 μ ἐπὶ 7 μ. ὕψους, τὰ ἀνατολικά τούναντιον εἶναι φκοδομημένα ἐκ μικροτέρων λίθων, δὲν βαίνουνσι κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἀλλὰ σχηματίζουσι γωνιώδεις ἐσοχὰς καὶ προεξοχὰς, οὐδεμίαν δ' ἐπίκλισιν ἔχουσιν, ἀλλ' ὀρθοῦνται καθέτως. Τὴν προχειροτέραν βεβαίως ἐξήγησιν θὰ παρεῖχεν ἡ ἐκδοχὴ, ὅτι τὰ ἀρχαιότερα τείχη καταστραφέντα ποτὲ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἀνφοδομήθησαν βραδύτερον. Ἡ μὴ εὗρεσις ὅμως ἐν τοῖς ἀνατολικῶν τείχεσιν οἰουδήποτε ἴχνους ὑπάρξεως ἀρχαιοτέρων τειχῶν φαίνεται ν' ἀποκλείῃ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην, ἤγαγε δὲ τὸν Sellin νὰ διατυπώσῃ τὴν γνώμην, ὅτι κατ' ἀρχὰς εἶχον οἰκοδομηθῆ τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ τείχη, φθάσαντα εἰς ἀπόστασιν 30 μέτρων ἀπὸ τῆς βορειοδυτικῆς πύλης, ἔνθα καὶ εὗρέθη τὸ σημεῖον εἰς ὃ τὰ ἀνατολ. τείχη συνάπτονται πρὸς τὰ βορειο-

δυτικά, χωρίς νὰ καταστῆ δυνατὸν ἕνεκα αἰτίας τινός ν' ἀποπερατωθῆ τότε τὸ ἔργον. Μετὰ ἓνα ἢ καὶ δύο αἰῶνας διὰ τῆς οἰκοδομήσεως τῶν κινεσι-
λικῶν τειχῶν περικλείεται πλέον ἢ πόλις. Ὅπισθεν τοῦ σημείου τῆς ἐπαφῆς
τῶν βορειοδυτικῶν τειχῶν πρὸς τὰ ἀνατολικά ἐξακολουθοῦσι τὰ κυκλώπεια
τείχη ἐκτεινόμενα παραλλήλως τῶν ἀνατολικῶν εἰς μῆκος 3 μέτρων ἀσθενέ-
στερα ὅμως, ἕως οὗ ἐξαφανίζονται. Ἐπομένως τὰ ἀνατολικά τείχη εἶναι,
κατὰ τὸν Sellin, νεώτερα τῶν βορειοδυτικῶν κατὰ ἓνα ἢ καὶ δύο αἰῶνας. Ἡ
ἐκδοχὴ αὕτη φαίνεται ἰσχυρῶς νὰ ὑποστηρίζηται καὶ ἐκ τῆς οἰκοδομικῆς κατα-
σκευῆς τοῦ ἀνακτόρου.

Τὸ ἐκατέρωθεν τοῦ οἰκοδομήματος τῆς βορειοδυτικῆς πύλης ἐκτεινόμενον
ἀνάκτορον, ἀποτελούμενον ἐκ δύο πτερυγῶν, εἶναι ὀρθογωνημένον ἐπὶ τεχνη-
τοῦ στρώματος γῆς, πάχους 6—8 μέτρων, ὑποστηριζομένου ὑπὸ τῶν ἐπικε-
κλιμένων βορειοδυτικῶν τειχῶν. Στενὸς διάδρομος ἦγεν ἐκ τῆς δυτικῆς
πλευρᾶς τῆς πύλης εἰς τὴν δυτικὴν πτέρυγα τοῦ ἀνακτόρου, ἀποτελουμένην
ἔξ ἑνὸς μεγάλου ὀρθογωνίου διαμερίσματος (10×6 μ.), διὰ τῆς δυτικῆς θύρας
τοῦ ὁποίου εἰσήρχετο τις εἰς ἕτερον μικρότερον διαμερίσμα (3×6 μ.) καὶ διὰ
τούτου εἰς μέγαν ἐπιμήκη μικρότερον τῶν λοιπῶν διαμερισμάτων χώρον,
παρὰ τὸ νότιον τεῖχος τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν 9 βάσεις κίωνων. Φαίνεται πι-
θανόν, ὅτι οἱ κίονες οὗτοι ἀρχικῶς ἔκειντο εἰς τὸ μέσον τῆς ἄλλοτε εὐρυτέ-
ρας πρὸς νότον ἀκόμη ἐκτεινομένης αἰθούσης, πρὸ τῆς ὁποίας εὐρίσκετο με-
γάλη αὐλὴ. Ἐνεκα ὅμως βραδυτέρας διαρρυθμίσεως πάντων τῶν διαμερισμά-
των τῆς πτέρυγος, ὡς καταφαίνεται ἐκ δύο παραλλήλων πρὸς ἀλλήλα βαινόν-
των νοτίων τειχῶν μετεβλήθη καὶ αὕτη εἰς ἐπιμήκη στενότερον τῶν λοιπῶν
διαμερισμάτων χώρον, ἵνα δημιουργηθῆ περισσότερον ἔδαφος διὰ τὸν ἀμέσως
πρὸς νότον ἐκτεινόμενον ναόν. Ἡ πρὸς ἀνατολὰς τῆς βορειοδυτικῆς πύλης
ἐκτεινομένη ἀνατολ. πτέρυξ τοῦ ἀνακτόρου εἶναι διαφόρου κατασκευῆς. Ἀπο-
τελεῖται ἐκ τριῶν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ἐκτεινομένων καὶ διὰ θυρῶν μετ'
ἀλλήλων συγκοινωνούντων διαμερισμάτων, ἅτινα δι' ἀνατολικῆς θύρας ἄγου-
σιν εἰς μέγαν σχεδὸν τετράγωνον χώρον (7,5×8 μ.), ὅστις διὰ δύο πάλιν ἀνα-
τολικῶν θυρῶν ἄγει εἰς δύο ἕτερα μικρότερα διαμερίσματα. Ἡ οἰκοδομικὴ
τέχνη παρ' ἐκατέρω τῶν πτερυγῶν εἶναι διάφορος. Οἱ τοῖχοι τῶν διαμερι-
σμάτων τῆς ἀνατολ. πτέρυγος εἶναι κατασκευασμένοι ἐκ μικρῶν λίθων καὶ
ἐπιχειρισμένοι διὰ λευκῆς ἀσβέστου, ἐνῶ οἱ τῆς δυτικῆς ἐκ μεγάλων σχεδὸν
ἀκατεργάστων. Κατὰ τὸν Sellin ἡ ἱστορία τοῦ ἀνακτόρου εἶναι στενωῶς συν-
δεδεμένη μετὰ τῆς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Τὸ ἀνάκτορον περιεῖχε κατ' ἀρ-
χὰς μόνον τὴν δυτικὴν πτέρυγα, οἰκοδομηθὲν συγχρόνως μετὰ τῶν βορειοδυ-
τικῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἐνῶ βραδύτερον κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν ἀνατολ.
τειχῶν προσετέθη ἡ ἀνατολ. πτέρυξ.

Εἰς ἀπόστασιν 10 μέτρων νοτίως τῆς δυτικῆς πτέρυγος τοῦ ἀνακτόρου
εὐρέθη ὁ ἀρχαῖος καναανιτικὸς ναός, ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀβιμέλεχ πυρποληθεὶς
γνωστὸς ἐν τῇ Π. Α. ὑπὸ τὸ ὄνομα Beth berith. Ἐκ νότου εἰσήρ-
χετό τις κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν αὐλὴν (7 μ. πλάτ. 5 μῆκ.). ἔξ ἧς πύλη (3 1/4 μ.
μῆκους καὶ πλάτους) ἦγεν εἰς τὸν κυρίως ναόν (11 μ. πλάτους, 13 1/2 μ. μῆ-
κους), ὅστις δι' ἔξ κίωνων, εἰς δύο σειρὰς τεταγμένων, διηγεῖτο εἰς τρία
κλίτη. Ἐκ τῶν κίωνων εὐρέθησαν 4 μόνον βάσεις (0,80 μ. διαμ.) καὶ ἐν κιο-

νότον. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ μεταξὺ τῶν δύο μέσων μόνον ἵστατο τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου μόνον ἡ βάσις εὐρέθη. Καὶ εἰς τὸν ναόν, ὅστις εἶναι φκοδομημένος ἐπὶ λευκοῦ στρώματος, διακρίνει ὁ Sellin δύο περιόδους. Ὁ ἔκκαφεις ναὸς δὲν εἶναι ὁ ἀρχαῖος, ἀνήκει εἰς τὴν βραδυτέραν ἐποχὴν τοῦ ὀρειάλκου. Ὑπὸ τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἰς βάθος 1,35 μ. ἀνευρέθησαν τὰ ἴχνη τοῦ ἀρχαιότερου ναοῦ καὶ τὸ ἔδαφος αὐτοῦ, ὅπερ ἐκτείνεται κάτωθεν τοῦ λευκοῦ στρώματος καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ εἶναι κεκαλυμμένον διὰ λεπτοῦ ἐρυθροῦ στρώματος γῆς, μαρτυροῦντος ὅτι ὁ ναὸς εἶχε ποτε πυρποληθῆ.

Πρὸς νότον τῆς δυτικῆς πτέρυγος τοῦ ἀνακτόρου καὶ ἀνατολικῶς τοῦ ναοῦ εὐρέθη σύμπλεγμα ὀλόκληρον οἰκοδομημάτων, χρησιμεῦον ὡς ἱερός χώρος πρὸς ἐξάσκησιν τῆς λατρείας, τὸ τέμενος δῆλον ὅτι τῆς πόλεως. Τὸ ὅλον σύμπλεγμα περιβάλλεται κατ' ἀνατολὰς καὶ νότον ὑπὸ ἐξωτερικοῦ τείχους, χρησιμεύοντος νὰ σηριξῆ τὸ τεχνητὸν στρώμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βασιζονται τὰ οἰκοδομήματα, καὶ νὰ χωρίσῃ αὐτὰ ἐκ τῆς κάτω πόλεως. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ἐξωτερικοῦ τούτου τείχους, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκοδομικὴ τέχνη εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ ναοῦ, ὑπάρχει ἐν ἀκόμῃ ἐσώτερον, 16 δὲ μέτρα βορειότερον τούτου τρίτον τείχος. Κατὰ τὸν Sellin τὰ τρία τείχη δὲν φκοδομήθησαν συγχρόνως, ἀλλ' ἠγέρθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἕνεκα τῆς τεχνητῆς εὐρύσεως τοῦ χώρου τοῦ τεμένου. Ὡς ἀρχαιότερον ἐκλαμβάνει τὸ ἐσώτερον καὶ ὡς νεώτερον πάντων τὸ ἐξώτατον.

Εὐνόητον ὅποιαν κεφαλαϊώδη σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Συχεμ κέκτηται ἡ χρονολογία τῆς οἰκοδομήσεως τῶν διαφόρων τούτων ἰδρυμάτων. Αὕτη ὅμως δὲν δύναται, δυστυχῶς, μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εὐρεθέντων νὰ καθορισθῆ, διότι δὲν εὐρέθησαν πολλὰ ἀντικείμενα ἐν τῷ ἀνακτόρῳ, τῷ ναῷ καὶ τῷ τεμένει ἐκ τῆς καναανιτικῆς ἐποχῆς, ἵνα καταστῆ δυνατὸν ἀπολύτως ἀσφαλῶς νὰ καθορισθῆ ὁ χρόνος τῶν διαφόρων οἰκοδομημάτων καὶ ἐξαχθῶσιν ἀσφαλῆ ἱστορικὰ συμπεράσματα περὶ τῶν τυχῶν τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία ἀπετέλεσεν ἐσχάτως ἀντικείμενον ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, καὶ δι' ὃν ὁ ἴδιος Sellin ἀφιέρωσεν ἰδιαιτέραν πραγματείαν. Πᾶσα ἐξαγωγή ἱστορικῶν συμπερασμάτων καὶ οἰαδήποτε συσχέτισις τῶν ἐν Γεν. 34 καὶ Κριτ. 9 ἐξιστορουμένων πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε δεδομένα τῶν ἀνασκαφῶν εἶναι πρόωρος καὶ κινδυνεῦει νὰ καταδειχθῆ αὐριον ἐσφαλμένη, ἐφ' ὅσον αἱ ἀνασκαφαὶ διαρκουσι, μόνον δὲ ἡ ἀκρόπολις ἐξεσκάφθη θ' ἀναμένωμεν μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀδιαπτώτου ἐνδιαφέροντος ἕως οὗ ἀχθῶσιν εἰς πέρας αἱ ἐργασίαι, ἵνα εὐτῶ καταστῆ δυνατὸν ἐπὶ τῇ βάσει περισοτέρων δεδομένων ἀκριβῶς νὰ καθορισθῶσιν αἱ ἐποχαὶ καὶ ἐξαχθῶσιν ἱστορικὰ συμπεράσματα. Σημειῶ ἐνταῦθα τὰς χρονολογίας, τὰς ὁποίας μετὰ πολλῆς ἐπιφυλακτικότητος ἐπὶ τοῦ παρόντος δέχεται ὁ Sellin.

1) Οἰκοδομήσις τῶν κυκλωπέων δυτικῶν καὶ βορειῶν τειχῶν, τῆς δυτικῆς πτέρυγος τοῦ ἀνακτόρου καὶ τοῦ πρώτου τείχους τοῦ τεμένου + 1700.

2) Οἰκοδομήσις τῶν ἀνατολικῶν τειχῶν, τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγος τοῦ ἀνακτόρου καὶ τοῦ δευτέρου τείχους τοῦ τεμένου + 1500.

3) Οἰκοδομήσις τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ τρίτου τείχους τοῦ τεμένου + 1300.

4) Πυρπόλησις τοῦ ἀνακτόρου καὶ τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀβιμέλεχ + 1150. Ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους εὐρεθέντων ἀξιοὶ ἰδιαιτέρας μνησίας εἶναι δύο πλῆθυσαι πλάκες ἐν σφηνοειδεῖ γραφῇ, ἀνίκουσαι κατὰ μὲν τὸν F. Böhl εἰς τὸν πρῶτον μετὰ τὴν ἐποχὴν Tell el-Amarna αἰῶνα, κατὰ δὲ τὸν Sellin εἰς τὸν 15ον αἰῶνα π. Χ. Ἡ μὲν τούτων περιέχει ἐπτὰ ὀνόματα μαρτύρων συνθήκης τινός, ἧς τὸ κείμενον δὲν διεσώθη, ἡ δ' ἑτέρα τμήμα ἰδιωτικῆς ἐπιστολῆς. (Κείμενον καὶ μετάφρασιν μετὰ μερικῶν παρατηρήσεων ἰδὲ παρὰ F. Böhl : Die bei den Ausgrabungen von Sichen gefundenen Keilschrifttafeln.—Zeitschrift des Deutschen Palaestina-Vereins. Bd 49. Heft 4.)

B. M. B.

S. Mowinckel.— Die letzten Worte Davids II Sam. 23, 1—7. (Zeitschr. für die alttest Wissenschaft 1927 Heft 1) 2 σ. 30—58).

Τὸ ἐν πολλοῖς ἤδη ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν Ο' παρεφθαρμένον κείμενον 2 Σαμ. 23, 1—7 ἔδωκε πολλάκις ἀφορμὴν εἰς διαφόρους ἀποπειράς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου, τῇ βοηθείᾳ τῶν συνήθων ἐν τῇ κριτικῇ χρησιμοποιοῦμένων μέσων. Ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ φιλολογικὸν εἶδος τὸ τεμαχίου τούτου. σπουδαῖον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξελιξέως τῆς Βιβλικῆς φιλολογίας, καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ φαίνονται ἀξία ἰδιαιτέρας ἐπισταμένης μελέτης. Ὁ S. Mowinckel ζητεῖ ἐν πρώτοις ἐν τῇ ἄνω σημειωθείσῃ πραγματείᾳ διὰ διορθώσεων τοῦ ἐν πολλοῖς ἀκανοήτου μασωρειτικοῦ κειμένου ν' ἀποκαταστήσῃ ἐν τινι μέτρῳ ὁμαλὸν κείμενον. Λυποῦμαι, διότι ἔνεκα ἑλλείψεως παρ' ἡμῖν ἑβραϊκῶν τυπογραφικῶν στοιχείων μοι καθίσταται ἀδύνατον νὰ σημειώσω μερικὰς τῶν εὐστοχωτέρων διορθώσεων. Ἐξετάζων εἶτα ὁ σ. τὸ φιλολογικὸν εἶδος τοῦ τεμαχίου τούτου εὐρίσκει ὅτι δὲν εἶναι προφητεία ἐν ψυχολογικῇ ἐννοίᾳ, προῖον δὴλον ὅτι τοῦ ἐν ἐκτάσει διατελοῦντος ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅτι ὁ ποιητὴς ἐν συνειδήσει μετέτρεψεν ἀρχαῖον διδακτικὸν ὑλικὸν εἰς προφητείαν, οὕτως ὥστε ἔχομεν ἐνταῦθα ἀξιοσημείωτον ἀνάμειξιν προφητικῶν μετὰ διδακτικῶν λόγων. Πρόκειται δὴλα δὴ περὶ χρησιμοῦ, δοθέντος εἰς τινὰ βασιλέα κατὰ τὴν ἑορτὴν ἴσως τοῦ νέου ἔτους, συνήθεια, ἣτις πιθανόν, κατὰ τὸν σ., παρελήφθη ἐκ τῶν Καναανιτῶν καὶ ἦν προϋποθέτει καὶ ἡ προφητεία τοῦ Νάθαν (2 Σαμ. 7, 1 ἐξ.). Ὁ ποιητὴς ἐχόμενος στερεῶς τοῦ ἀρχαίου ἀξιώματος, ὅτι δικαιοσύνη καὶ ἐξωτερικὴ εὐδαιμονία εἶναι ἔννοια ἀναποσπάστως πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμένα, τὴν ἐπαλήθευσιν δὲ τούτου διαβλέπων ἐν τῇ λαμπρᾷ ἐποχῇ βασιλέως τινός ἀπογόνου τοῦ Δαυὶδ ἠθέλησε τὸν σὺ γ ρ ο ν αὐτῷ ἄγνωστον ὅμως εἰς ἡμᾶς βασιλέα νὰ ἐγκωμάσῃ, θέσας ἐν τῷ στόματι τοῦ ἀποθνήσκοντος Δαυὶδ τὴν προφητείαν κατὰ τὴν γνωστὴν ἀντίληψιν τῆς Βιβλικῆς ψυχολογίας, ὅτι ὁ ἐτοιμοθάνατος δύναται νὰ προῖδῃ τὰ μέλλοντα. Ἐπομένως ἡ ὡς προφητεία ἐνταῦθα διατυπωμένη δὲν εἶναι ἀληθῆς προφητεία ἐν ψυχολογικῇ ἐννοίᾳ, ἀλλὰ τεχνητὸν φιλολογικὸν κατασκευάσμα, ζητοῦν τὴν σύγχρονον κατάστασιν νὰ ἐρμηνεύσῃ ὡς ἀποτελεσμα ἀρχαιοτέρας δὴθεν προφητείας, ἐν ἄλλαις δὴλον ὅτι λέξεσιν ἔχομεν ἐνταῦθα ἀπλῶς vaticinium ex eventu. Κατὰ ταῦτα ὁ σ. ἀπορρίπτει τὴν γνησιότητα τοῦ τεμαχίου τούτου ἐπίσης καὶ τὴν Μεσσιανικὴν ἐρμηνείαν

αὐτοῦ. Τὸν γνώμην ταύτην ζητεῖ δι' ἐσωτερικῶν ἀποδείξεων νὰ στηρίξη, ὧν οπουδαιότεροι ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Δαυὶδ ὡς προφήτου καὶ ἡ χρῆσις τῶν λέξεων *βερεϊθ* καὶ *γεομ* ἐν ἰδιαιτέρῳ ἔννοιά. Τὸ ὅλον τεράστιον ἐκλαμβάνει ὡς νεώτερον τῶν λόγων τοῦ Βιλεθμ (*Αειθ.* 24) πᾶσι ὅμως ἀρχαιότερον τοῦ Σολομωντος, ὑπὸ δὲ τὸν ἐγκωμιαζόμενον βασιλέα διαβλέπει τὸν *Ἐξεκίαν* ἢ τὸν *Ἰουσίαν*.

Τὴν ἀντίθετον ἀκριβῶς ἀποψιν ἰδὲ παρὰ Ο. Procksch (*Die letzten Worte Davids Alttestam Studien-R. Kittel zum 60 geburtstag. Leipzig 1913 σ. 11? ἐξ.*).

B. M. B.

Κυπριακὰ Χρονικά, Ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν ἐν Κύπρῳ, ἔτ. Ε'. τεύχ. Α—ΣΤ'. Ἰανουάριος—Ἰούνιος 1927. Τὸ τεύχος τοῦτο τοῦ λαμπροῦ περιοδικοῦ τῆς Κύπρου ἐδημοσιεύθη, εἰ καὶ βραδέως, μετὰ πλουσίας ἐπιστημονικῆς ὕλης. Παρατίθενται πρῶτον ἐν μεταφράσει τοῦ κ. Ι. Κ. Περισιτιάνη Σουλτανικὰ διατάγματα καὶ βεράτια χρήσιμα διὰ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς, διάλεξις τοῦ κ. Περισιτιάνη περὶ τῆς Ν. Πάφου γενομένη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἀναφερομένη εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν μεταγενεστέραν ἱστορίαν τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν λατρείαν τῆς Παφίας Αφροδίτης, περὶ ἧς φρονεῖ ὁ κ. Π. ὅτι ἦτο ἐλληνικὴ θεότης καὶ οὐχὶ ἡ Φοινικικὴ Ἄστάρτη καὶ ἡ Ἀσσυριακὴ Μύλιτα. Περαιτέρω ὁ κ. Α. Φιλίππου δημοσιεύει μεταφράσιν τουρκικοῦ κειμένου περὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Κύπρου ἐν ἔτει 1570 ὡς καὶ μέρος ἀνεκδότου ἡμερολογίου τοῦ Φιλίππου Γεωργίου, τοῦ γνωστοῦ συγγραφέως τῶν «Ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου» (1875) συνοδεύσαντος τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Σωφρόνιον εἰς ΚΠολιν ἐν ἔτει 1870 καὶ σημειώσαντος ἐντυπώσεις τινὰς καὶ πληροφορίας. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Φ. Γεωργίου ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ τότε ἱεροσπουδαστοῦ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Χάλκης Κωνσταντίνου Παρίτση, θείου τοῦ νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου. Μετ' ἀνεκδότους ἐπιγραφὰς παρατιθεμένας ἐν τῷ τεύχει ὑπὸ τοῦ κ. Περισιτιάνη δημοσιεύεται ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κ. Β. Τατάκη καὶ τοῦ κ. Κ. Α. Πηλαβάκη κατὰ δύο παραλλαγὰς ἐπιχωριαζούσας τῇ Κύπρῳ ὁ καὶ ἀλλαχόθεν γνωστός «Θρηγος τῆς Παναγίας», μεθ' ὃν ἐπακολουθεῖ μεγάλη συλλογὴ «Κυπριακῶν Παροιμιῶν» δημοσιευομένη ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Γ. Κυριαζῆ καὶ παρέχουσα ἀληθῶς ἀφθονον λαογραφικὸν ὄλικόν.

Θεολόγος Παρασκευαΐδου ἀρχιμ., Ἡ Ὁμιλία, ἐν Ἀθήναις 1926. Τοῦ αὐτοῦ, Πρακτικαὶ ὁδηγίαι καὶ ὑποθήκαι διὰ τὸν κήρυκα τοῦ θείου λόγου, Ἐν Ἀθήναις 1926.—Ὁ ἱερατικῶς προϊστάμενος τῆς ἐν Λειψίᾳ Ἑλληνικῆς Κοινότητος ἀρχιμ. κ. Θεολόγος Παρασκευαΐδης, γνωστός καὶ ἐξ ἐτέρων δημοσιευμάτων του, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἀνωτέρω πονημάτων του ἐκτίθησι τὴν ἱστορίαν τῆς Ὁμιλίας ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ, καθορίζει τὴν οὐσίαν καὶ ἔννοιαν, τὰ εἶδη αὐτῆς, τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν καὶ ἐν τέλει παρέχει τρία ἀριστα ὑποδείγματα ὁμιλιῶν. Ἐν δὲ τῇ δευτέρῃ πραγματείᾳ παρέχει λαμπρὰς ὑποθήκας εἰς τὸν κήρυκα τοῦ θείου λόγου παμμερῶς ἐξετάζων τὰ κατὰ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διεξαγωγὴν αὐτοῦ, ἰδίως ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐποχῇ.